קנין הלכה

3

מראי מקומות

מס' 4

חודש מנחם-אב תשפ"ד

או"ח הלכות עירובין

סימנים שנט - שסב

קנין הלכה

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן שנט

סעיף א

מקור הדין בגמ' [דף כד.], וכתב הריטב"א [דף כג: הובא בב"י ובמג"א] דרחבה יש לה דין ממוצע, דביותר מבית סאתיים דינה כקרפף שלא הוקף לדירה והויא ככרמלית, אך עד בית סאתיים דינה כחצר, ומותר לטלטל ממנה לבית גם לשיטת רש"י ותוס' האוסרים לטלטל מקרפף לבית אף בשל אדם אחד. ומצינו דין ממוצע כעין זה בגג [להלן בפרק כל גגות].

<u>ביה"ל ד"ה רחבה</u>

מדברי הביה"ל משמע, וכן מפורש בפמ"ג [מ"ז] שהוא מקור דינו של הביה"ל, דהאיסור לטלטל מקרפף לבית של אותו אדם [לפי רש"י ותוס'] הוא רק בקרפף ששיעורו בית סאתיים, אבל אם שיעורו פחות מבית סאתיים מותר לטלטל ממנו לבית. וצ"ע דלעיל [סי' שנח] כתב המשנ"ב [ס"ק עז] דאסור לטלטל מקרפף פחות מב"ס לבית, אף בשל אדם אחד, וכן תמה החזו"א [סי' פח ס"ק יח].

<u>הקיף ע"מ לפתוח פתח</u>

עיין לעיל [סי' שנח ס"ב] שהבאנו את דברי המשנ"ב [שם ס"ק יט] שכתב דנראה דאם הקיף את הקרפף ע"מ לפתוח לו פתח מהבית הוי נמי מוקף לדירה, ועיי"ש [בשעה"צ] שביאר למה פסק כן כנגד משמעות הרשב"א והריטב"א, וכנגד הפמ"ג והגר"ז. החזו"א [סי' פח ס"ק יז] חילק בזה בין קרפף לבין חצר.

סימן שם

סעיף א

מקור הדין בגמ' [עירובין דף טז:-יז.], ופשוט דמן התורה מחיצה של שתי או של ערב חשיבא מחיצה גמורה, ורק מדרבנן החשיבו אותה כמחיצה גמורה.

וכתב רש"י [דף טז: ד"ה לא] שההיקף נחשב היקף לדירה "שהרי לדור בהן בלילי שבת הקיפום".[1]

<u>קנים רחבים יותר מהריוח ביניהם – עומד מרובה</u>

עשה קנים רחבים ג"ט וביניהן רווחים פחותים מג' טפחים נחלקו בזה הראשונים:

א] הרשב"א והריטב"א כתבו שגם זה הוא בגדר מחיצה גרועה אף שהעומד מרובה על הפרוץ, והובאו דבריהם במשנ"ב [ס"ק ג].

ב] והמשנה ברורה [שם] כתב שבשאר פוסקים לא הזכירו דבר זה וגם בירושלמי לא משמע כן. גם החזו"א [סי' עז ס"ק ג] נקט שבכה"ג מהני ולא חשיב מחיצה גרועה.

<u>מחיצה של שתי ועשה קנה אחד למעלה לחבר את הקנים</u>

כתב השעה"צ [ס"ק ב] בשם הפמ"ג [סי' שסג מ"ז ס"ק א] דאם היתה מחיצה של שתי ועשה קנה למעלה לחבר את הקנים, תו

ביאורים והערות

1. מלשון רש"י שכתב לדור בהן לילי שבת, משמע שהליכה בלילה היא הקובעת את ההיקף כהיקף לדירה, ולא סגי באכילה. ולשון הפמ"ג הוא "לדור בה לילה ויום לשבת אחת חשיב מוקף לדירה, ואפילו רק לשבת אחת שרי לעולם לטלטל בה" עכ"ל.

קנין הלכה

מראי מקומות

אין זו מחיצה גרועה, ומהניא אפילו ביותר מבית סאתיים.[2]
והחזו"א [סי' עז ס"ק ד] תמה ע"ז, דלא מצינו קולא אא"כ יש לבוד בין בשתי ובין בערב.

<u>מחיצה של שתי וערב</u>

בגמ' מבואר שאם יש במחיצה גם שתי וגם ערב הרי זו מחיצה מעולה. והיינו שהשתי לבוד זה לזה, וכן הערב לבוד זה לזה. וכתב החזו"א [סי' עז ס"ק ד] דה"ה אם השתי והערב נפרדים זה מזה, כגון שהעמיד שורה של קנים לבודים זה לזה, ובסמוך להם תוך ג' טפחים העמיד גדר של חבלים לבודים זה לזה, הרי זה כמחיצת שתי וערב.

<u>מחיצות שתי או ערב ברוח רביעית ובפרצה יותר מעשר</u>

כתב הביה"ל [ד"ה שתי] בשם התוספת שבת שאם יש ג' מחיצות מעולות מהני לגדור את הרוח הרביעית גם במחיצה גרועה של שתי או ערב. והחזו"א [סי' עז ס"ק ג] כתב דה"ה אם יש בג' המחיצות פרצות יותר מעשר אמות אך העומד מרובה בהן, מהני גם מחיצה גרועה לגדור את הפרצות.

<u>דין מחיצה גרועה במקום ישוב</u>

כתב הפמ"ג, והובא במשנ"ב [ס"ק א] דמחיצה גרועה עד בית סאתיים מהניא גם ליחיד במקום ישוב, וקמ"ל דלא נימא שרק בדרך הקלו ולא בישוב.
ולענין רבים במקום ישוב מבואר בריטב"א [דף יז.] דגם בהם הקלו כמו בשיירא, ולכן נותנים להם כל צרכם אף שהקיפום במחיצה גרועה, ובלבד שלא יהא בית סאתיים שאינם זקוקים לו. והחזו"א [סי' עז ס"ק ד] כתב שלרבים לא הקלו בישוב כמו בשיירא ואין נותנין להם כל צורכם [ולא הזכיר את דברי הריטב"א].

<u>הוצאה ממקום המוקף במחיצה גרועה לכרמלית</u>

אם הקיפו ליחיד יותר מבית סאתיים במחיצה גרועה, דדין ההיקף ככרמלית ואין מטלטלין בו אלא בתוך ד' אמות, מ"מ כתב המשנ"ב [ס"ק ה] בשם התוספת שבת שאין להוציא ממקום זה לכרמלית כיון שמן הדין הוי רה"י גמורה. והחזו"א [סי' עז ס"ק ג] כתב דלפי מש"כ הביה"ל [סי' שמו ס"ג] להתיר לטלטל ממקום מוקף ג' מחיצות לכרמלית, ה"נ יש להקל לטלטל ממקום מוקף מחיצה גרועה לכרמלית.

<u>חילוקי הדינים בין שיירא לבין יחיד</u>

א] לשיירא נותנים כל צרכם, ובלבד שלא יהיה בית סאתיים פנוי, אך ליחיד או לשנים אין נותנין אלא בית סאתיים, אפילו הוצרכו ליותר מזה.
ב] כתב המרדכי, והובא בב"י, דלשיירא נותנין בית שש סאים בכל גוונא, ואפילו הוצרכו רק לארבע ונמצא שיש בית סאתיים פנוי מ"מ שרי, וכן פסק השו"ע. אמנם הט"ז והא"ר כתבו דכל הראשונים חלוקים על זה [רמב"ם, רשב"א, ריטב"א, וכן הביא השעה"צ ס"ק ו מפירוש הר"ח] וסוברים דלעולם אין נותנין היקף לשיירא אם יש בו בית סאתיים פנוי.

ביאורים והערות

2. והפמ"ג [שם] כתב דה"ה אם עשה מחיצה של ערב ע"י חבלים והעמיד מכל צד קנה שמחבר אותם, גם זו אינה מחיצה גרועה, והשעה"צ לא העתיק דברים אלו. והחזו"א תמה ע"ז דכל חבלים עומדים ע"י קנים.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>מי מצטרף לשיירא</u>

א. קטן, הירושלמי הסתפק, והרמב"ם [פט"ז הי"ב] פסק דקטן אינו מצטרף.[3]

ב. אב ובנו, כתב בספר ישועות יעקב [סי' שסג ס"ק יג] דנחשבים כשנים.

ג. אשה, הסתפק בזה הפמ"ג [מ"ז ס"ק ב].[4]

ד. בעל ואשתו, כתב בערוך השולחן [ס"ג] דחשיבי כחד.

<u>סעיף ב</u>

מקור הדין בגמ' [דף יז.], ויסודו הוא דכניסת השבת קובעו הן לקולא, דשבת הואיל והותרה הותרה, והן לחומרא, דאם בכניסת השבת לא היו שלשה אין דינם משתנה באמצע השבת.

וכתב בספר תו"ש [ס"ק ט] דאם היו שלשה, ואחד מהם היה גוסס בתחילת השבת ומת בשבת, לא אמרינן בזה הואיל והותרה הותרה כמבואר במשנ"ב [סי' שעא ס"ק לג] ובשעה"צ [שם ס"ק כה], שהוברר שלא היה ההיתר של שיירא עומד להתקיים כל השבת.

<u>סעיף ג</u>

מקור הדין בגמ' [דף צג.]. שורש הדין הוא במשנה [דף צב.] דנתבאר שחצר קטנה שנפרצה לגדולה, באופן שהקטנה פרוצה במילואה לגדולה והגדולה אינה פרוצה לקטנה כיון שיש לה גיפופים, דקטנה אסורה, ואסור להוציא כלים מבתי החצר הקטנה אל החצר משום דנפרצה במילואה לחצר האסורה לה, ואמרו ע"ז בגמרא [שם דף צב.] שמע מינה ממתניתין דיורי גדולה בקטנה, פירוש דיורי הגדולה שולטין בקטנה, דאין לקטנה גיפופים שימנעו את בני החצר הגדולה מלהכנס בה.[5]

ומעתה נתבאר בגמרא [דף צג.] דה"נ לענין היקף מחיצה גרועה, דיש בו חילוק בין יחיד שהקיף מחיצה כזו דאין נותנין לו אלא ב"ס, ובין שלשה שהקיפו שנעשו שיירא ונותנין להן כל צרכן, נאמרים דינים הנ"ל של חצר קטנה שנפרצה לגדולה, ולכן אם יש ג' קרפיפות [של מחיצה גרועה – רש"י] זה בצד ובכל אחד מהן שבת אדם אחד, ושני החיצוניים רחבים מהאמצעי באופן שהוא נפרץ אליהם במילואו,[6] אותם יחידים ששבתו בחיצוניים שולטים גם באמצעי, והרי זה כאילו יש באמצעי שלשה ונותנין לו כל צרכו.

ונחלקו הראשונים בדין הקרפיפות החיצוניים:

א] רש"י והטור נקטו דבהם אין להתיר ביותר מבית סאתיים, שהרי אין בהם שלשה ואינם בגדר שיירא.

ב] הרשב"א [עבודת הקודש שער ג פ"ג], והריטב"א בשם אחרים כתבו, דכיון שחל בהם דין שיירא בקרפף האמצעי, מעתה גם הקרפיפות האחרים נטפלים אליו ונעשו לו כחצר, וגם להם נותנין כל צרכן.

ביאורים והערות

3. והב"י תמה דכשם שנקטינן דהלכה כהמיקל בעירוב [וה"ה כהמיקל במחיצות] כן יש לנו לפסוק בהך ספק דהירושלמי לקולא.

4. עיי"ש שטעם הספק משום שאסור לאשה להתייחד עם שני אנשים בדרך. וכוונתו דאולי מטעם זה לא מצטרפי להקרא שיירא. ולפי"ז שלש נשים הוו שיירא.

5. וכתבו תוס' [דף צב. ד"ה גפנים] דלמאן דס"ל דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי, מיירי הכא בנכנסין כותלי קטנה לגדולה, דאל"כ גם הקטנה נחשבת מגופפת, וכן נקטו עוד ראשונים, וכן נקט השו"ע בסעיף זה [וכן להלן סי' שעד ס"ג].

6. וכתלי האמצעי נכנסים לשני החיצונים וכנ"ל בהערה הקודמת.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>להלכה</u>: השו"ע הביא בסתמא את דעת הרשב"א שהיקל גם בחיצוניים, ואת שיטת רש"י הביא כיש אומרים, וכתב המשנ"ב [ס"ק טו] דעיקר ההלכה לקולא, אך לכתחילה אין כדאי להקל.

עיין מג"א [ס"ק ו] שמחלוקת הנ"ל קיימת גם בציור ההפוך, שהאמצעי מגופף והחיצוניים אינם מגופפים ופרוצים לו במילואם, שאם יש שנים בכל אחד מהחיצוניים ויחיד באמצעי, נמצא שאותו יחיד שולט בכל אחד משני החיצוניים, והותרו החיצוניים, דהרי זה כאילו יש שלשה בכל אחד מהם, ומעתה להרשב"א גם האמצעי מותר כל צרכו דהוי כחצר של החיצוניים, ולרש"י והטור אין נותנין לאמצעי אלא בית סאתיים.

<u>האם השובתים בקרפיפות האלו צריכים לערב</u>

רש"י והריטב"א [דף צג.] כתבו דההיתר לטלטל בקרפף הפרוץ במילואו [בדף צג.] הוא כאשר עשו עירוב חצירות ביניהם, וכך העתיק השולחן ערוך.[7]

עיין ביה"ל [סי' שסו ס"ב ד"ה אבל] שהקשה דהא השו"ע [סי' שסו] פסק דבשיירא שהקיפוה מחיצות לא חייבו חכמים כלל עירובי חצירות, ואפילו דרים באהלים חלוקים, משום שהאהלים אינם קבועים וה"ז כאילו כולם דרים יחד באותו היקף, דא"צ עירוב, וא"כ ה"נ נימא בנידון דידן ששבתו במחיצות הגרועות דלא יצטרכו עירוב.

ותירץ הביה"ל דשיירא שאני, שהקיפו את כל בני השיירא בהיקף אחד, אף שכל אחד עשה לו אהל לעצמו, ואמרינן דאהלים אלה אינם מחלקין אותם כיון שאינם קבועים, וממילא כולם מעורבים יחד בהיקף החיצוני, אבל בקרפיפות מיירי שכל אחד עשה את ההיקף לעצמו, אלא שהשאיר פתח בינו לבין חבירו, ובזה אינם כמעורבים, ולכן צריכים עירוב.

<u>קרפיפות הפרוצים זה לזה ביותר מעשר אמות</u>

כתב הריטב"א [עירובין דף צג.] דהדין הנ"ל בקרפיפות שחלק מהם מגופפים וחלק אינם מגופפים נאמר באופן ששיעור הפתח שבין החצרות אינו עולה על עשר אמות, דמתוך שזה שיעור של פתח [ואינו בגדר פרצה] אמרינן שהחצר הקטנה היא כפתחה של גדולה, והגדולה שולטת בה. ולא נתפרש בריטב"א להדיא מה הדין כאשר שיעור הפתח עולה על עשר אמות. אמנם משמע שבאופן זה לא אמרינן שהקרפף הפרוץ במילואו נידון כפתחו של הקרפף המגופף, וממילא כל אחד נידון לעצמו והם כשתי רשויות שנפרצו זו לזו ואוסרות זו על זו, וכך כתב הב"י בשם הריטב"א דאם הפרצה יותר מעשר גם המגופפים אסורים [ואין לשון זו מפורשת בריטב"א].

והמג"א [ס"ק ז] נסתפק לומר דכל שהקרפיפות פרוצים זה לזה ביותר מעשר הרי זה מועיל גם לקולא, דהוי כאילו כולם דרים בקרפף אחד דהוו כשיירא ונותנין להן כל צרכן, אמנם המשנ"ב לא הביא את דבריו [והביאו רק בביה"ל ד"ה הוה, וסיים אמנם בספר תוספת שבת חולק עליו]. והחזו"א [סי' קו ס"ק ב] כתב דנראה לדינא להקל בזה אף שהשו"ע החמיר.

ביאורים והערות

7. ועיין בספר בית מאיר דפשיטא ליה דאם הקיפו את הקרפיפות ע"מ לדור בתוכם בלי אוהל אין זה מוקף לדירה, ולכן הקשה למה צריך עירוב והרי קרפיפות כולן רשות אחת הן ושרי לטלטל מזה לזה אף כשהם שייכים לבעלים חלוקים. וכתב הד"מ דע"כ מיירי שכל אחד מהשלשה עשה לעצמו אהל ואח"כ הקיף את הקרפף שלו והוו הקרפיפות מוקפין לדירה, ולכן בעינן עירוב כדי שיוכל לטלטל מהאהל שלו לקרפף של חבירו.

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן שסא

סעיף א

מקור הדין בגמרא [עירובין דף פד:] וכפירוש הרמב"ם והרשב"א.

ונאמרו בראשונים ביאורים שונים בדין זה של גג הסמוך לרשות הרבים. והרמב"ם [פי"ד ה"ט] והרשב"א [עבודת הקודש שער ג פ"א] הביאו דין זה בתוך הלכות רשות הרבים, ומשמע שנקטו דכשם שמצינו דעמוד גבוה ט' טפחים ברה"ר ורבים מכתפין עליו הוי רה"ר גמורה מן התורה, כן גזרו חכמים דין רה"ר על גג הסמוך לרה"ר שגובהו ט' טפחים ובני רה"ר משתמשין בו. [והא דאין בו דין רה"ר מן התורה הוא משום שגבוה י"ט לצד החצר והו"ל רשות היחיד מן התורה, ומתוך שיש בגג זה דין רה"י אין השתמשות הרבים אוסרת מדאורייתא, ומ"מ מדרבנן החשיבו זאת כרה"ר עד שיעשה סולם קבוע לסלק מכאן את השתמשות הרבים].[8]

וכן כתב המשנה ברורה [ס"ק ג] דגג זה הוי כרשות הרבים ולא רשות הרבים גמורה, דלרשות הרבים גמורה לא מהני סולם להתירה.[9]

גג שאינו גבוה עשרה גם מצד החצר

גג שאינו גבוה עשרה גם מצד החצר דינו ככרמלית, ואסור להוציא חפצים מהחצר לגג אם החצר מוקפת באופן שדינה כרה"י. ואם גובה הגג ט' טפחים ורבים מכתפים עליו דינו כרשות הרבים גמורה [כמבואר לעיל סי' שמה ס"י], ולא מהני סולם קבוע להתירו, וכמבואר במג"א [ס"ק א].[10]

גג גבוה עשרה מצד רשות הרבים

כתב הב"י בשם הג"א [פ"ח על הרא"ש סי' ו] ובשם הרמב"ם שאם הגג גבוה עשרה מצד רה"ר אין בני רה"ר אוסרין, ודין הגג כרה"י אף בלי סולם, וכן הביא המשנה ברורה [ס"ק א].[11]

ביאורים והערות

8. ועיין ברשב"א שם שדימה זאת לבור עמוק ז"ט ברה"ר וחולייתו משלימתו לי"ט, שהחוליא נחשבת רה"י אף שאין גבוהה מרה"ר יותר מג"ט. ולכאורה כוונתו להביא מדין בור וחולייתו דמשכח"ל מקום שבני רה"ר שולטין בו, כחוליית הבור הנ"ל, ואפ"ה דינו כרה"י.
ויש המבארים את הרמב"ם והרשב"א מצד איסורי דיורין וחסרון עירוב דבני רה"ר המשתמשים בגג אוסרין על בני החצר. [ובגמ' עירובין שם מוכח בתחילת הסוגיא שמצד איסורי דיורין אתינן עלה, אך כשדחו בגמ' ודילמא כשרבים מכתפין עליו בכומתא וסודרא אין הכרח דהוי מצד חסרון דיורין די"ל כנ"ל דהוא מצד דהוי כרה"ר מדרבנן].

9. וכתב הדרכי משה שבלשון הרשב"א [בעבודת הקודש] וכן בלשון הטור נקטו לאסור דוקא טלטול מהחצר לגג, ודייק מזה שעל הגג גופא מותר לטלטל יותר מד' אמות, ומדברי הרמב"ם דייק הד"מ שאסר גם לטלטל על הגג ד' אמות, ובפמ"ג [מ"ז ס"ק א] כתב דמהשו"ע משמע להקל כהרשב"א.

10. ועיין לעיל [סי' שמה ס"י] שהביא ב' דעות אם דוקא בגובה ט' טפחים מצומצמים הוי רה"ר או מט' עד י'. ולהלכה כתב המשנ"ב [שם ס"ק לו] שהעיקר דדוקא בט' טפחים מצומצמים הוי רה"ר.

11. וכתב בשעה"צ [ס"ק ג] בשם ספר תו"ש ובשם הפמ"ג דאף אם לצד החצר אינו גבוה עשרה, מ"מ אין הרבים אוסרים [מן הסתם איירי באופן שיש לגג מחיצות או שמחיצות החצר מקיפות אותו, דאל"כ דינו ככרמלית ולא כרה"י]. ולפי הגהת התו"ש והמקור חיים בדברי המג"א [ס"ק א], שכתבו דצ"ל שכלפי רה"ר גבוה הגג עשרה ולא שבתוכו עשרה, מפורש כבר במג"א שכאשר יש גובה י' מצד רה"ר ה"ז מותר אף שמצד החצר אין גובה י'.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>גג שאינו גבוה עשרה ובתוך הבית יש גובה עשרה</u>

כתב המג"א [ס"ק א] שאם בתוך הבית יש גובה י"ט אין הגג צריך סולם אף כשמצד רה"ר ומצד החצר אינו גבוה עשרה, וציין המג"א לדברי הב"י בשם הג"א ומ"מ. והאחרונים [מחצית השקל, מאמר מרדכי, תו"ש] התקשו בדברי המג"א, דהא ציור זה שהגג אינו גבוה י"ט וכן בתוכו יש י"ט מקורו בשיטת ר"ת המובאת בתום' [עירובין דף פד:] ובהג"א, ושם מפורש דבעינן סולם להתירו. וכן הביא המשנ"ב [ס"ק א] דהאחרונים חלקו בזה על המג"א והצריכו סולם קבוע,[12] ועיי"ש עוד דאם רבים מכתפין על הגג הוי רשות הרבים גמורה ולא יועיל סולם להתירה.

<u>סעיף ב</u>

מקור הדין במשנה [עירובין דף צד.] דפליגי ר"א וחכמים בחצר שנפרצה ומוקמינן בגמרא דפליגי על מקום המחיצה, דלר"א דינו כרה"ר ולפי חכמים דינו ככרמלית.

וכתבו התום' [שם דף צג: ד"ה חייב] דמיירי באופן שמקום המחיצה אינו מוקף בג' מחיצות של החצר, דהיינו שגם קצות המחיצות שמהצד נפרצו, דאם מקום המחיצה נמצא בתוך ג' מחיצות החצר דינו כרה"י מן התורה והמוציא ממנו לרה"ר חייב, והובאו דבריהם בחזו"א [סי' קיב ס"ק ה אות ו].

ונמצא דאף שמקום המחיצה נפרץ כולו והרבים מהלכין בו, מ"מ אין דינו כרה"ר רק כצידי רה"ר, כמבואר בגמ', וחכמים סוברים דצידי רה"ר לאו כרה"ר דמי.

וכתב המשנ"ב [ס"ק ו] דיש להחמיר שלא לטלטל ממקום המחיצה אל רשות הרבים אף ברה"ר דידן [שאין מהלכין בה ששים רבוא], דהא לכמה פוסקים דינה כרה"ר.

<u>טלטול ממקום המחיצה אל החצר</u>

כתב המשנ"ב [ס"ק ז] דמותר לטלטל ממקום המחיצה אל החצר, דגם החצר דינה ככרמלית שהרי נפרצה במלואה. ועיין מה שהובא בסימן שמו [ס"ג] בדין זה של טלטול מרשות מוקפת ג' מחיצות [שהיא רשות היחיד מן התורה, ורק רבנן החמירו ליתן בה דין כרמלית] לכרמלית גמורה.

<u>דין פירצה בקרן זוית</u>

א] גדר פירצה בקרן זוית הוא שהפירצה היא בשני קצוות סמוכים של המחיצות [משנ"ב ס"ק יא], באופן שאם ימשיכו את המחיצה האחת לא תפגע במחיצה השניה [חזו"א סי' עב ס"ק א].

ב] עיין חזו"א [שם] שדן אם פרצה בק"ז אוסרת מן התורה או שאין זה אלא מדרבנן, וכגון אם תהא רשות מוקפת בארבע מחיצות ויש פרצות בק"ז של כל פינות הרשות, דאם מן התורה הוי פירצה אין כאן רה"י כלל, ואם הוא רק מדרבנן א"כ מן התורה חשבינן לרשות כמוקפת בד' מחיצות.

ביאורים והערות

12. ומשמע באחרונים האלו שנקטו להלכה את עיקר שיטתו של ר"ת שכתב דאף באופן שהגג אינו גבוה י"ט מהני סולם להתירו אם בתוכו הוי רה"י. ובעיקר טעם ההיתר לפי ר"ת כתב המהרש"א דכיון שהגג הוא כרמלית העומדת מעל רה"י לכן הוי כרמלית גרועה והקלו חכמים להתיר לטלטל אליה ע"י סולם מהחצר, וכן כתב החזו"א [סי' קח ס"ק ו].

ג] וכתב החזו"א [שם] דנראה דאף אם מן התורה הוי כרשות היחיד, מ"מ צורת הרשות הוא באלכסון מקצה מחיצה זו לקצה המחיצה האחרת, ולא אמרינן דממשיכין את שתי המחיצות שנפרצו לצורת ריבוע.

ד] וכתב הרשב"א [בדף נ] דאם עשה צוה"פ בפרצה זו ה"ז מועיל להתיר את הרשות, והובא במשנ"ב [ס"ק ט].

ה] וכתב הרשב"א [בעבודת הקודש] דשיעור הפרצה הוא בד' טפחים,[13] ואם גודל הפרצה בק"ז פחות מד"ט אין זו פרצה אלא פתח, ומ"מ פתח זה טעון תיקון ולכן בחצר בעינן שיעשה ב' פסין לפתח הזה.[14]

<u>תנאי הדין של פי תקרה יורד וסותם</u>

א] לענין רוחב התקרה, השו"ע סתם בזה, משום שנקט בב"י כרש"י דסגי ברוחב טפח. [וכתב דכן גם דעת הרמב"ם (פי"ז הל"ד) שלא פירש דבעינן שיעור]. והרמ"א הביא את דעת התום' [דף פו: ד"ה קורה] והרא"ש והסמ"ג והטור דבעינן דוקא רוחב ד' טפחים, וכתב הביה"ל דאין לזוז משיטת הרמ"א שכן גם דעת הרז"ה, הרמב"ן, הרשב"א והריטב"א [דף פו].

ב] כתבו התום' [דף פו:] דקפדינן שיהא פי התקרה חלק ולא יהיו בו פגימות, והביא רע"א את דבריהם, וכן נקט לדינא החזו"א [סי' קג ס"ק יג].

ג] שיטת רש"י [סוכה דף יח:] דל"א פי תקרה אלא כשעובי פי התקרה טפח, והחזו"א [סי' עט ס"ק א] לא פסק כן, משום דשאר פוסקים לא הביאו את שיטת רש"י.

ד] כתב השו"ע [בסעיף זה] דתקרה העומדת בשיפוע לא אמרינן בה דין פי תקרה, דאין כאן פי תקרה, כך מבואר בגמרא [דף כה:].

ה] כתב המשנ"ב [סי' שסה ס"ק כז] דלא אמרינן דין פי תקרה אלא בתקרה שהיא בריאה לקבל מעזיבה.

ו] תקרה העשוייה משתי קורות שכל אחת מהן רחבה ב' טפחים וביניהן פחות מג' טפחים, הרי זו כתקרה רחבה ד"ט ואמרינן בה דפי תקרה יורד וסותם, כך מבואר בגמ' [שבת דף ט].[15]

ז] כתב הרמ"א דאמרינן פי תקרה גם כאשר יש בבית רק שתי מחיצות שלימות אם הן דבוקות זו בזו, אבל לא בזו כנגד זו, וכן

ביאורים והערות

13. והמשנ"ב [ס"ק י] הביא בתחלה את דברי הפמ"ג שכתב דמסתבר שבפחות מאמה אין להחמיר, אך שוב הביא את דברי הרשב"א הנ"ל שבד' טפחים הוי פרצה.

14. והנה בגמ' [עירובין דף יב.] איכא מ"ד דפתח מבוי שאין בו ד"ט אינו טעון תיקון כלל, ולפי"ז כתב השונה הלכות בהוספות לסימן זה בשם ח"א דאפשר דה"ה הכא אם תהא פרצה בק"ז במבוי, וגודלה פחות מד"ט לא תצטרך תיקון כלל.

15. אמנם אם הדלת עומדת כנגד המקום שבין הקורות הרי היא מפסקת ביניהן כשהיא סגורה, ובטל דין פי תקרה, כך מתבאר שם בסוגיא. [ודעת הרז"ה שדלת מפסקת באמצע תקרה גם כשהתקרה רחבה ד"ט ואינה מחולקת לשתי קורות, אך החזו"א (סי' סו ס"ק יב) כתב שמסתימת שאר הראשונים משמע שנקטו כרש"י].

קנין הלכה

מראי מקומות

שיטת ר"ת והרא"ש והטור.[16] ועיין בביה"ל [ד"ה ואמרינן] שהביא שהר"ח והרי"ף והרמב"ם נוקטים דדוקא כשיש שלש מחיצות אמרינן פי תקרה ברביעית, ולא די בשתי מחיצות, והביה"ל נסתפק אם הרמ"א הכריע בודאי כשיטת ר"ת והרא"ש, או שהביא זאת כמחלוקת.

ח] כתב הרשב"א [עבודת הקודש שער א סט"ז] דאם שיעור הפירצה יותר מעשר אמות והיא פרוצה במלואה, שאין גיפופי מהצדדים, לא אמרינן בזה דין פי תקרה [פסק כלישנא בתרא בגמ' דף צד: וכן פסק הרז"ה]. והביא הביה"ל [סי' שסג סכ"ו ד"ה אינו] את דבריו,[17] אמנם בחזו"א [סי' עט ס"ק א] כתב שלדינא קיי"ל כרוב הראשונים וכהשו"ע [בסעיף דידן] דאמרינן פי תקרה אף ביותר מעשר.

ט] כתב השו"ע דאם נפרץ הבית בקרן זוית וגם הקירוי נפרץ באופן שפי התקרה הוא באלכסון, לא אמרינן בזה דין פי תקרה, ומקורו בגמ' [דף צד:]. וכתב הרא"ש הטעם משום שע"י פי תקרה נעשה המקום כפתח, ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, והובא בשעה"צ [ס"ק יז].

י] דעת הרמב"ם דפי תקרה אינו נחשב מחיצה מן התורה לשוויי רה"י דאורייתא, ולכן אף כשיש ג' מחיצות שלימות ופי תקרה ברביעית לא הוי רה"י מן התורה,[18] והראב"ד חולק וסובר דהוי רה"י מן התורה.

סימן שסב

סעיף א

מקור הדין של מחיצה שנעשית לצניעות בעלמא שאין דינה כמחיצה העשויה לדירה הוא בגמ' [עירובין דף כו.], ודין אילן שענפיו יורדין למטה ויוצרים מחיצה סביבו הוא במשנה [עירובין דף צט:], עיי"ש שנתבאר בגמרא שאין מטלטלין בה אם הוא יותר מבית סאתיים דהוי דירה שתשמישה לאויר.

והנה אם מחיצת האילן נעשתה מאליה, אזי אף באופן שידור בה ממש לא מיקרי מוקף לדירה, וככל תל וסלע שאסורים ביותר מבית סאתיים, והכא קמ"ל דאפילו נטע את האילן למטרה זו שיסתופף תחתיו, ג"כ לא מיקרי מוקף לדירה אם אינו דר בו ממש רק לצורך שמירת השדות.

ביאורים והערות

16. ועיין רמ"א [סי שמו ס"ג] שכתב דאם לפני הגינה יש פתח מקורה, ויש בפתח ב' מחיצות זו כנגד זו, אמרינן פי תקרה. והקשה המג"א [שם ס"ק ג] דהא לא אמרינן דין פי תקרה בב' מחיצות זו כנגד זו, ואם מחשיבים את הפתח למחיצה א"כ א"צ ב' מחיצות מן הצדדים אלא די במחיצה אחת מן הצד. ונאמרו בזה כמה שיטות באחרונים:

א] המג"א דן לומר אולי הרמ"א מחמיר לכתחילה כשיטת הר"ח והרי"ף דבדין פי תקרה בעינן ג' מחיצות.

ב] הא"ר מתרץ דכיון שהצד של הפתח אינו פתוח לרה"ר אלא לגינה שהיא מקום מוקף, לכן בכה"ג די בב' מחיצות ובצדדים, כיון שאינו מפולש לחוץ. [ולפי תירוץ זה הפתח והדלת אינם נחשבים מחיצה לדין פי תקרה, ולכאורה היינו כשהדלת פתוחה, דדלת סגורה הויא מחיצה גמורה].

ג] הגר"א כתב דאה"נ שא"צ ב' מחיצות מהצדדים ודי במחיצה אחת עם הפתח.

17. הביה"ל לא העתיק את מש"כ הרשב"א שאם אינו פרוץ במילואו מהני פי תקרה אף ביותר מעשר, אך כן מפורש ברשב"א וכן כתב גם בשו"ת מהרי"ל [סי' קטו].

18. הרמב"ם סובר דאין רה"י מן התורה אלא בד' מחיצות.

קנין הלכה

מראי מקומות

[ומש"כ המשנה ברורה (ס"ק ה) דצריך להיות ג"כ רחב ד' טפחים במקום שגבוהים עשרה, הכונה בזה דכדי שיהא דין רה"י ע"י ענפי האילן בעינן שיהא שם חלל גבוה י"ט ברוחב ד"מ, דאל"ה אין כאן דין רה"י].

<u>קרפף מקורה</u>

עיין ביה"ל [ד"ה או] שדן במחסן שגודלו יותר מבית סאתיים, אם דינו ככרמלית כיון שלא הוקף לדירה ואינו עשוי אלא לשמור בו חפצים והוי כרחבה שאחורי הבתים, או דכיון שהוא מקורה י"ל דעדיף משאר קרפיפות ומרחבה שאחורי הבתים. והביא מלשון רש"י [דף כב. ד"ה וכל] דמשמע להדיא שאף במקורה הוי כרמלית, ובדעת הרמב"ם שלא כתב כרש"י כתב הביה"ל שיש לדון מה יסבור במקורה. והביא שנסתפק בזה הפמ"ג [ריש סי' שנח].

והחזו"א [סי' פט ס"ק ה] כתב דבגמרא [דף כה.] משמע להדיא שגם קרפף מקורה הוי ככרמלית, שהרי הגמרא דנה בקרפף יותר מבית סאתיים שקירה מקצתו, אם אמרינן פי תקרה יורד וסותם לחלק את הקרפף לשני חלקים שבכל אחד מהם אין בית סאתיים, ואם ננקוט שקרפף מקורה דינו כחצר א"כ פשוט דאין אויר חצר מייתר את הקרפף, ומצא החזו"א דכך מפורש בריטב"א [שם]. אמנם כתב החזו"א שבתוס' [דף צ. ד"ה אלא] כתבו שמקורה אינו כקרפף ולמדו כן מהסוגיא [דף כה].[19] ולדינא כתב החזו"א דיש להחמיר בזה כהריטב"א.[20]

<u>ביה"ל ד"ה כדי בענין שומרה אי חשיבא מוקפת לדירה</u>

הביה"ל הביא את דברי הב"ח [ריש סימן שנח] שהובא גם בא"ר ובתו"ש, דמצדד שאם השומר יושב במקום השמירה ביום ובלילה ואינו הולך ללון בביתו, ה"ז בכלל מוקף לדירה, ולמד כן הב"ח מדברי תוס' [דף כג. ד"ה שהוא] שכתבו בתירוצם השני דהעזרות של בית המקדש חשיבי מוקפין לדירה כיון שהיו שומרים בהן ביום ובלילה.

והחזו"א [סי' קי סוס"ק כח ד"ה הב"ח] תמה ע"ז דהא לשון הגמ' היא דכל דירה שתשמישה לאויר לא שמה דירה, ומשמע שהחסרון אינו במשך זמן הדירה אלא בהיותה מיועדת לשמירת מה שחוץ לדירה, וכמפורש ברש"י [דף כה: ד"ה עבד]. ולכן נקט החזו"א דגם אם הוא יושב בה יומם ולילה מ"מ לא מיקרי מוקף לדירה, וכתב דצ"ל דעזרות שאני דהוא נמצא בה לרצונו לשמחה של מצוה, משא"כ שומרה שאין לו בה צוותא דעלמא והוא דר בה שלא בטובתו.

<u>סעיף ב</u>

מקור הדין של גידוד חמישה ומחיצה חמישה הוא בגמרא [דף צג:], עיי"ש שנחלקו בזה אמוראים ופסקינן דמצטרפין. ונתבאר בגמ' שמחיצה זו מועילה גם להפריד בין שתי חצירות, שתוכל כל אחת לערב לעצמה ולא ייחשבו פרוצות זו לזו.

ועיי"ש בתוס' [ד"ה גידוד] שכתבו דבציור שיש בור עמוק ה' טפחים ועשה סביבו מחיצה גבוהה ה' טפחים כו"ע מודים דמצטרפין, כדאמר ריו"ח [דף עח.] דבור וחולייתו מצטרפין לעשרה, ומה שנתחדש בציור של גידוד ומחיצה הוא כשיש תל גבוה ה' טפחים

ביאורים והערות

19. וצ"ע איך ביארו תוס' את הסוגיא [בדף כה.].

20. וע"ע בביה"ל [שם] שהוסיף דיש לדון דבנין חשוב כמו מאגאזי"ן לא שייך בו שם קרפף כלל, והחזו"א [שם] כתב שאין מקום לחלק בין בנין חשוב לבנין שאינו חשוב. עוד כתב הביה"ל [בסוף הדברים] דעכ"פ נר' דאם בבנין הנ"ל משתמש גם שאר צרכי ביתו, ה"ז בכלל דירת אדם בכל גווני ואינו בגדר קרפף. והחזו"א [סי' פט ס"ק יז] כתב דצ"ע לאיזה תשמישי דירה מתכוין הביה"ל, דהא כל שאין לנים שם בקביעות לא מיקרי דירה. אמנם כבר הובא [בסי' שנה ס"א] שהחזו"א במקום אחר נקט דיש שימושי דירה שאינם לינה או אכילה, ואפילו בית כנסת חשיב מוקף לדירה.

קנין הלכה

מראי מקומות

ועשה על גביו מחיצה גבוהה ה' טפחים, שבאופן זה העומד על התל רואה לפניו מחיצה גבוהה ה' ומתחתיו גידוד בגובה ה', ובזה נחלקו אי מצטרפין וקיי"ל דמצטרפין.

עיין ביה"ל [ד"ה תל] שנסתפק בתל גבוה פחות מג' טפחים ועשה על גביו מחיצה המשלימה לעשרה, האם גם בכה"ג הוי רה"י, או דאמרינן שהתל הגבוה פחות מג' הוי כרשות הרבים עצמה, דהוי כארעא סמיכתא, ואין כאן אלא מחיצת ח' טפחים.
עוד נסתפק הביה"ל [שם] אם הגידוד של התל יכול להיות משופע, כדרגת השיפוע של תל המתלקט י"ט מתוך ד"א, ה"נ די במתלקט ה' טפחים מתוך ב' אמות, ומצטרף שיפוע זה למחיצת ה' טפחים שהעמיד על גביו, או דילמא לא נאמר דין מחיצה בשיפוע אלא כאשר השיפוע מגיע עד גובה י"ט, דבזה אמרו חז"ל דלא ניחא תשמישתיה והו"ל מחיצה, אבל בשיפוע שאינו מגיע עד גובה י"ט י"ל דניחא תשמישתיה קצת ואינו נחשב כמחיצה כלל, ולא יצטרף לה' טפחים של מחיצה.[21]

<u>בדברי הביה"ל ד"ה שעשה</u>

עיין מה שכתבנו לעיל [סי' שנח ס"ב] בדין מחיצה העשויה כמין מדרגות, שמבואר מדברי התה"ד והרמ"א שאם המדרגה רחבה ד"ט או יותר אין מצרפין את גידודי המדרגות להיעשות מחיצות, ובפחות מד"ט משמע מהתה"ד דמצרפין, וכן הסיק החזו"א. [והביה"ל דן לחלק בין ב' גידודים של תל לבין גידוד ה' ומחיצה ה', ודעת החזו"א (סי' סה ס"ק ב) שאין לחלק בכך ובכל גווני אין מצטרפין אם המדרגה רחבה ד' טפחים, ונקט החזו"א דלא שייך בזה שיעורא דמתלקט י"ט מתוך ד' דשיעור זה נאמר לגבי דרגת השיפוע, ואינו ענין לצירוף חלקי מחיצה, וזה דלא כהביה"ל (שם סי שנח ס"ב). וע"ע לשון הגר"ח הלוי (פ"ד סוכה הי"א) שכתב דמחיצה של תל המתלקט היא צירוף של מקצת גובה מהרבה מקומות, וא"צ י"ט במקום אחד, ולפי ביאור החזו"א אין כאן צירוף גבהים אלא מחיצה אחת משופעת].

<u>סעיף ג</u>

דין מחיצה העומדת מאליה דכשרה מבואר בגמ' [עירובין דף טו.], וכתב הרא"ש [שם סי' כ] דנראה דזה אף שלא סמכו עליה מבעוד יום, דדוקא בלחי הצריכו שם בגמ' שיסמוך עליו מבעו"י.

<u>מחיצה שנעשתה בשבת</u>

בגמ' [שבת דף קא:] הובא הדין של מחיצה שנעשתה בשבת, דבשוגג הויא מחיצה ומותר לטלטל, משא"כ אם נעשתה במזיד לא שמיה מחיצה, והיינו דאף שמן התורה הוי רה"י והזורק לתוכה מרה"ר חייב, מ"מ מדרבנן קנסוהו שלא יטלטל בה.
ונחלקו הראשונים בדין זה:
א] לפי רש"י [שם ד"ה אמזיד] והרמב"ם [פט"ז הכ"ה] בכל גווני אמרינן שמחיצה שנעשתה בשבת במזיד אסורה בטלטול.[22]

ביאורים והערות

21. ומשמע בביה"ל שאם השיפוע אינו מתלקט ה' טפחים מתוך ב' אמות אלא הוא שיפוע מתון יותר, כגון ה' טפחים מתוך ג' אמות, בכה"ג בודאי אינו מצטרף למחיצה שעל גביו, דדין השיפוע הזה כקרקע שוה ואינו נחשב כלל למחיצה, וכן דעת החזו"א [סי' קיא ס"ק ד] [ואף שהביה"ל כתב (לקמן בסמוך בד"ה שעשה) שגידודים של תל העשויים כמדרגה מצטרפין גם כשהם רחוקים זה מזה יותר מד"ט, אם בסך הכל עולים הגידודים י"ט מתוך ד' אמות, היינו דס"ל דמלבד הא דמתלקט י"ט מתוך ד"א חשיב שיפוע חד ואינו כקרקע שוה, נתחדש גם שבשיפוע זה מצרפין גם גידודים זה לזה, דמתוך ד' אמות יש כאן י' טפחים של מחיצה, אבל שיפוע שאינו מתלקט י"ט מתוך ד"א אינו שיפוע כלל והוי כקרקע שוה].
22. ומה שכתוב בברייתא מחצלאות פרוסות נגללו נאסרו, חזרו ונפרשו בין שוגגין בין מזידין חזרו להיתירן הראשון, צריך לדחוק דלא

קנין הלכה

מראי מקומות

ב] ר"ת [מובא בתוס'] חילק בין אופנים שונים של מחיצה שנעשתה בשבת במזיד, דיש אופן שהמחיצה מתרת. והובאו דברי ר"ת בראי"ש ובר"ן בשני אופנים שונים:

א. הרא"ש [שבת פרק יא סי' ב] מפרש דמיירי דוקא באופן שלא נתבטל שם רה"י מן ההיקף רק נפרצו ההיקפים זה לזה, והרי הן אוסרין זה על זה [כאשר לא עירבו ביניהם], ועל זה נתחדש בברייתא דאם חזרו המחצלות ונפרסו הרי הרשויות חוזרות להיתירן אף אם הדבר נעשה במזיד.[23]

ב. הר"ן [דף לו: בדפי הרי"ף] אינו מזכיר כלל איסור דיורין, אלא מחלק בין אם כבר היתה מחיצה שעשתה את המקום לרה"י, שאז גם אם נפלה ונתבטלה רה"י, מ"מ אם חזרה המחיצה למקומה ה"ז מותר אף אם נעשתה במזיד,[24] ורק היכי שלא היתה כאן רה"י כלל ובשבת עשו מחיצה אז אין להתיר אם נעשה במזיד.

<u>שיטת הטור והשו"ע</u>

הטור והשו"ע כתבו דמיירי אף באופן שהדיורים השונים שהקיפו עצמם במחצלות עירבו זה עם זה. [וכתב הרא"ש שיכולים הם לערב זה עם זה אף כשאין ביניהם פתח או חלון, משום שיכולים הם להעביר חפצים מזה לזה דרך המחצלות, ונראה כוונתו דיכולים לכופף או לגלול את המחצלת מעט באופן שיכולים להעביר חפצים מזה לזה]. ומזה הוכיח הט"ז [ס"ק א] שהטור והשו"ע לא ביארו את הדין כדרכו של הרא"ש שנגללו המחיצות שבין הרשויות ונאספו כדין חצרות שנפרצו זו לזו, שהרי מיירי כשעירבו ביניהם, ועל כרחנו מיירי שנגללו כל המחצלות וחזר המקום להיות רשות הרבים או כרמלית, וקמ"ל דכאשר חזרו ונפרסו המחצלות בשבת חזר דין רה"י למקומו ומותר לטלטל אף כשנעשה במזיד וכשיטת הר"ן שהובאה לעיל, וגם קמ"ל שגם העירוב שבין הרשויות חזר למקומו.

כך ביארו הט"ז ועוד כמה גדולי אחרונים את שיטות הטור והשו"ע,[25] והסכים לזה המשנ"ב [ס"ק כג] ושעה"צ [ס"ק יד], וראה להלן דלהלכה לא פסקו רוב האחרונים כשיטות הטור והשו"ע הנ"ל.

<u>בדברי המג"א ס"ק ד</u>

המג"א האריך לומר שהרא"ש והר"ן לא נחלקו לדינא, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, והיינו דגם הרא"ש מסכים לחידוש העולה מהר"ן שאם נפלה המחיצה בשבת והפך המקום להיות רה"ר או כרמלית, אם חזרה המחיצה ונבנתה אפילו במזיד חוזר ההיתר למקומו, אלא שהרא"ש ביאר בברייתא דמחצלות, דמיירי גם באופן שנפלה המחיצה ביום חול, ובזה לא התיר הר"ן, ומ"מ אם עיקר ההיקף נשאר, ורק המחיצה שבין הרשויות נפרצה ולא עירבו הרשויות ביחד, אז נאספו הרשויות כיון שבכניסת השבת

ביאורים והערות

קאי על מזיד.

23. לפום ריהטא משמע שנפלה המחיצה בשבת, וזה צ"ע דא"כ לא נאספו הרשויות כלל, דשבת הואיל והותרה הותרה, וכן הקשו תוס' [שבת דף קא: סוד"ה כי], וגם המג"א [ס"ק ד]. ומכח זה פירש המג"א את דברי הרא"ש באופן שהמחיצה נפלה מערב שבת ולכן כשנכנסה שבת הרשויות אסורות, וקמ"ל דכאשר חזרו ובנו את המחיצה, חזר ההיתר אף אם נעשה במזיד.

ומה שכתבנו שהרא"ש איירי דוקא באופן שלא נתבטל עיקר ההיקף ועיקר שם רה"י, לכאורה צ"ע ממש"כ הרא"ש והטור שהמחצלות עומדות ברה"ר, וכתב הב"ח דצריך להגיה ברא"ש ובטור "רה"י" במקום "רה"ר".

24. לא נתפרש להדיא בר"ן אם מיירי דוקא באופן שבכניסת השבת עדיין היתה המחיצה שלימה ואח"כ נפלה, או גם באופן שכבר נפלה בימות החול, מ"מ שרי כשהחזירוה אף בשבת אף במזיד.

25. ומה שכתב הב"ח להגיה בטור "רה"י" במקום "רה"ר" כתב הט"ז דלא הועיל בזה לבאר דברי הטור, שהרי הטור כתב דמיירי שעירבו וא"כ מוכרח שהאיסור בנגללו המחצלות אינו מחמת חסרון עירוב.

קנין הלכה

מראי מקומות

היתה פירצה בין רשויות שלא עירבו, ועל זה נתחדש בברייתא דין נוסף, שאם חזרו המחיצות ונעשו בשבת אף במזיד חזר ההיתר למקומו. [ויציין המג"א לתוס' (עירובין דף יז.) ולרא"ש (רפ"ק דעירובין סי' כג) שכתבו דמיירי גם בנפלה המחיצה ביום חול, דאי נפלה בשבת מחיצה שבין דיורין אסורין הא אמרינן בזה שבת הואיל והותרה הותרה].

<u>להלכה</u>: כתב המשנה ברורה [ס"ק כו] דדעת רוב הראשונים [רש"י, תוס', רא"ש, וממשמעות הרי"ף והרמב"ם] והפוסקים [ב"ח ונחלת צבי ומלבושי יו"ט וא"ר וחמד משה ומשמעות הגר"א] דאין להקל כהר"ן הנ"ל, אלא אם נפלה מחיצה ונעשה המקום רשות הרבים או כרמלית וחזרה ונבנתה בשבת במזיד הרי הרשות אסורה בטלטול, כשאר מחיצה שנעשתה במזיד.
ואם עיקר ההיקף נשאר, ונשאר במקום שם רה"י, ורק נפרצו החצרות זו לזו ונאספו, בזה אם חזר ופרסו את המחיצה בשבת אפילו במזיד הרי זה מותר, וגם זה דוקא בתנאי שכבר היתה מחיצה ונפלה, אבל אם לא היתה שם מחיצה ועשאה בשבת במזיד ה"ז אסור.

ולא נתפרש להדיא במשנה ברורה אם מיירי בדוקא שבכניסת השבת היתה המחיצה בנויה ואח"כ נפלה, או דגם באופן שנפלה בימות החול ג"כ התיר אם נבנתה בשבת, אף במזיד. ואת"ל דלא התיר אלא בנפלה בשבת צ"ע למה לי שחזרה ונבנתה והרי קיי"ל בגמ' [דף צג:] ובשו"ע [סי' שעד ס"ב] דשבת הואיל והותרה הותרה, וחצר שנפרצה לחברתה בשבת אין בה איסור.[26]

<u>שיטת הרמב"ם בדין מחיצה שנעשתה בשבת בשוגג</u>

כתב הרמב"ם [פט"ז הכ"ב] דמה שנתבאר בגמ' [שבת דף קא:] דמחיצה שנעשתה בשבת מותרת היינו דוקא כאשר לא נעשתה המחיצה על דעת זה שיבוא לטלטל, אבל אם האדם הרוצה לטלטל במקום נתכוין למחיצה הזו, אסור לו לטלטל אע"פ שזה שעשאה היה שוגג. [ופירש בספר חמד משה דכוונת הרמב"ם לאסור באופן שהאדם שרצה לטלטל ציוה על אדם אחר לעשות עבורו מחיצה בשבת, והעושה היה שוגג אך המצוה היה מזיד, א"נ שהעושה בא מעצמו לעשות את המחיצה ולא ידע שיש בזה איסור, והאדם שהמחיצה נעשתה בשבילו ראה שעושה את המחיצה וידע שיש בזה איסור ולא מיחה בו].[27]

<u>מקור שיטת הרמב"ם</u>

כתב המ"מ [שם] דנראה שהרמב"ם דימה דין מחיצה שנעשתה בשבת לדין מחיצה של בני אדם שנעשתה בשבת, שגם שם חידש הרמב"ם [פט"ז הכ"ג] דקפדינן שלא יתעסק בעשיית מחיצה זו שבא לטלטל בה, אלא בעינן שתיעשה מחיצה שלא מדעתו, [והובאה שיטת הרמב"ם הזו בדין מחיצה של בנ"א בשו"ע להלן (סעיף ז) בשם יש מי שאומר, ועיי"ש במג"א ובא"ר במשנ"ב (ס"ק מג) שהרשב"א חולק ונקט לדינא דלא כהרמב"ם].[28]

ביאורים והערות

26. וכתבו הפוסקים דלהלכה נקטינן דין זה דשבת הואיל והותרה הותרה רק לענין איסורי דיורין ולא לענין דיני מחיצות, ולכן מבוי שנפלו בשבת הלחי או הקורה שלו נאסר.

27. והרשב"א [עבודת הקודש שער ג ס"ה, מובא במ"מ פט"ז הכ"ב] לא ביאר כן את דברי הרמב"ם, אלא ביאר דמיירי באדם אחד שעשה את המחיצה בשגגה עבור עצמו, כדי שיוכל לטלטל בה, והרמב"ם אסרו אף שהיה שוגג משום שנתכוין לטלטל בה. ותמה הרשב"א על הרמב"ם דמהכ"ת לאסור בזה. והמג"א [ס"ק ה] הביא בקצרה את דברי הרמב"ם וסיים שהרשב"א חולק, ומשמע דלא פסק כהרמב"ם, אמנם המשנ"ב [ס"ק יח] הביא את דברי הרמב"ם וכביאורו של החמד משה.

28. ואין לשאול דכיון שהמשנ"ב [ס"ק מג] לא פסק כדברי הרמב"ם בדין מחיצה של בנ"א, איך פסק [בס"ק יח] כהרמב"ם לענין מחיצה שנעשתה בשבת לדעתו של המטלטל דאסור לטלטל בה, דהמשנ"ב לא נקט כהמ"מ בטעמו של הרמב"ם [שדימה זאת למחיצה של בנ"א]

ובספר חמד משה כתב דהרמב"ם אסר בזה מדין קנס, דכשם שמצינו בשו"ע [יו"ד סי' צט ס"ה] שאם אדם אחד עבר וביטל איסור ברוב עבור אחרים אסור לאחרים לאכול את התערובת הזו, והביא הט"ז [שם סק"י] בשם הרש"ל דמיירי באופן שהיה ניחא להו בזה שהוא מבטל את האיסור עבורם, ולכן גם הם בכלל הקנס, כן הכא כל מי שניחא ליה באיסור הנעשה עבורו הוא בכלל הקנס.[29]

<u>מחיצה שנעשתה במזיד אם נאסרה עולמית</u>

עיין בשער הציון [ס"ק יב] שהביא שהפמ"ג [א"א ס"ק ה] נסתפק אם המחיצה נאסרה עולמית על האדם שעשאה במזיד [כשם שקנסו את המבשל בשבת במזיד שלא יאכל את התבשיל עולמית]. והוסיף בשעה"צ דלדעת הגר"א שפסק [בסי' שיח ס"א] כתום' שפסקו כר' מאיר שלא אסר עולמית גם במזיד, בודאי יש להתיר.[30]

<u>בדברי הביה"ל ד"ה מחיצה</u>

הביה"ל מציין לדברי החיי אדם שכתב דאם נקרע העירוב וא"א לתקנו אלא ע"י מלאכה גמורה, מ"מ מותר לומר לנכרי לתקנו, דאף דבעלמא לא סמכינן על בעל העיטור שהתיר לומר לנכרי לעשות מלאכה גמורה לצורך מצוה, הכא במקום מצוה דרבים שלא יכשלו באיסור טלטול, אין לאסור. וכתב הביה"ל דכן הסכימו בספר תו"ש ובמחה"ש.

<u>נכרי שעשה מחיצות בשבת</u>

כתב רבינו יהונתן [פ"ד עירובין דף יא. בדפי הרי"ף] דמחיצה שנעשתה ע"י נכרי דינה כמחיצה שנעשתה בשוגג ומותר לטלטל בה, והובאו הדברים בשעה"צ [סי' תג ס"ק ג].[31]

<u>סעיף ד</u>

מקור הדין של ספינה הוא בגמ' [עירובין דף צ:], עיי"ש דנחלקו רב ושמואל אם מחיצות הספינה חשיבי כמוקפות לדירה, או דכיון דאינן עשויות אלא להבריח מים לא חשיבי כמוקפות לדירה, וקיי"ל כרב דספינה חשיבא מוקפת לדירה, ולכן אף אם שטחה יותר מבית סאתים מותר לטלטל בכולה.

ובסימן שסו מבואר דאם יש בספינה בתים חלוקים ודיורים חלוקים צריכים לעשות עירובי חצרות.

והיכי דכפה את הספינה לדור תחתיה חשיבי נמי מחיצותיה כעשויות לדירה, ומותר לטלטל תחתיה ועל גבה.

[דין טלטול על גבה מפורש גם הוא בגמרא (שם) דהוי כהא דמטלטלין על גג אף אם שיעורו יותר מבית סאתים, ולא אמרינן

ביאורים והערות

אלא נקט כביאורו של הח"מ המובא להלן בסמוך.

29. דברי הח"מ מחודשים, דאנו לא מצאנו בט"ז בשם מהרש"ל קנס על זה שניחא ליה באיסור, אלא באופן שזה שעשה את האיסור היה מזיד דקנסוהו, וקמ"ל שגם אחרים שניח"ל באיסור זה ראויים לקנס, אבל אם הוא עצמו היה שוגג לא מצינו קנס על זה שניח"ל במעשהו של השוגג ולא מיחה בידו, והוא מיירי באופן זה. [ובשעה"צ (ס"ק י) כתב דאפשר שבאופן הראשון שכתב הח"מ שזה שרוצה לטלטל ציוה על השוגג לעשות את המחיצה, יודה גם הרשב"א דקנסוהו ואסור לו לטלטל].

30. ונמצא שהמשנ"ב מצרף כאן את דעת הגר"א גם לענין מזיד, וע"ע בסי' שלט בשעה"צ [ס"ק כד].

31. ולכאורה משמע דזה אף באופן שאמר לנכרי לעשות את המחיצה, ולא רק באופן שהנכרי עשה זאת מאליו.

דאינו מוקף לדירה, דמתוך שמחיצות הבית נעשו לדור בהן, לכן גם כשמושכין מהן מחיצות אל הגג מדין גוד אסיק חשבינן ליה כמוקפים לדירה].

ומזה יש ללמוד היתר לטלטל מגג לבית ול"א דהגג חשיב כקרפף, דהמחיצות של הבית משוו גם לגג כמוקף לדירה.

סעיף ה

בסעיף זה נקבצו כמה נידונים:

א] מחיצה של שתי או של ערב ע"י לבוד, דמהניא עד בית סאתיים אפילו ליחיד ביישוב, נתבאר דינה לעיל [סי' שם].

ב] <u>מחיצה של בעלי חיים</u>

מקור הדין שאסור לעשות מחיצה על ידי בעלי חיים הוא במשנה [דף טו.].

ומה שכתב השו"ע דבעינן שיהיו הבע"ח כפותים מקורו ברמב"ם [פט"ז הכ"א], וכתב דהטעם הוא כדי שלא ינודו. ושאר הראשונים לא כתבו דין זה. והמג"א [ס"ק ח] הביא שהב"ח דימה דין זה לדין מחיצה שנעה ונדה ברוח מצויה [ומה"ט הצריכו לעיל (בסעיף א) לקשור את ענפי האילן], והקשה המג"א דאם תנודתם של הבע"ח דומה לנדנוד המחיצה, א"כ גם במחיצה של בני אדם יהא פסול זה כשהן ניידי, והשו"ע [בסעיף זה] כותב דמחיצה של בנ"א כשרה אף בזמן שהם מהלכים. ולכן כתב המג"א דאין לפסול מטעם מחיצה שאינה עומדת ברוח מצויה, דיש לחלק בין מחיצה שאינה עומדת ברוח מצויה, דמשום גריעותה וחולשתה הרוח מנידתה ולכן היא פסולה, ובין מחיצת בע"ח ואדם שהיא מחיצה טובה אלא שהם מנידים את עצמם.

המג"א עצמו מבאר דטעמו של הרמב"ם הוא משום גזירה שמא תברח הבהמה, ולכן צריך לכופתה.[32] גם בהגר"א [ס"ק יא] כתב דהטעם הוא משום שמא תברח הבהמה, וציין לסוגיית הגמ' בסוכה [דף כג-כד, וכבר ציין זה המ"מ], ומבאר הגר"א דלמסקנת הסוגיא גם ר' יהודה מודה להך חשש דשמא תברח.[33]

<u>מחיצה של בני אדם</u>

ג] מקור הדין של מחיצה של בני אדם מובא בגמ' [דף מג:-מד:], ואמרו בגמ' שמחיצה זו אינה כשרה אלא כשנעשתה שלא לדעת, אבל כשנעשתה לדעת הרי היא פסולה. ונחלקו הראשונים בביאור דין זה:

א. רוב הראשונים נוקטים שהכוונה בזה היא שלא ידעו האנשים המהווים את המחיצה שהם נעשים מחיצה, אבל לא קפדינן אם האדם שבא להשתמש במחיצה [כגון לטלטל בתוכה, או לחזור מחוץ לתחום אל תוך התחום] ידע שהם נעשים מחיצה עבורו.

ב. הרמב"ם [פט"ז הכ"ג] כתב דקפדינן גם שהאדם הבא להשתמש במחיצה לא יעשה אותן מחיצה עבורו, והובאה שיטת הרמב"ם להלן בשו"ע [סעיף ז] בשם יש מי שאומר, אך לדינא נקטו המג"א [ס"ק יד] ושאר אחרונים, והמשנ"ב [ס"ק מג] כרוב הראשונים.

ביאורים והערות

32. והוסיף על זה המג"א "והא דלא קאמר ובלבד שתהא קשורה, דהכא מיירי במקום פרוץ ואין לו במה לקושרו", נראה כוונתו דהוקשה לו למה הצריכו לכפות את הבהמה, ולמה לא די לקושרה לאיזה עמוד כדי שלא תברח, ולזה כתב דמיירי במקום פרוץ שאין שם עמוד וכיוצ"ב לקושרה לו. ולכאורה הדברים צ"ב, דאם לא יכפנה רק יקשרנה לעמוד עלולה לזוז מעט ממקומה והדופן תיפסל.

33. ובשעה"צ בהלכות סוכה [סי' תרל ס"ק נ] כתב להסתפק אם מה שהצריכו שיהיו הבע"ח כפותים הוא מחמת תקנ"ח, דמדרבנן פסלו את המחיצה כ"ז שאינם כפותים, או שאין זה אלא עצה טובה שלא יברחו הבע"ח וישאר בלי סוכה. וכתב שמדברי הגר"א הנ"ל [סי' שסב ס"ה] מוכח שזו תקנ"ח.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>הטעם דאין לעשות מחיצה של בני אדם אלא שלא לדעת</u>

א] רש"י [עירובין דף מד: ד"ה שלא] כתב דגם כאשר המחיצה נעשית לדעת אין בזה איסור בנין בשבת, משום שאין דרך בנין בכך, אלא הטעם שלא יבואו להקל באיסורי שבת.

ב] והב"י הביא בשם רבינו יהונתן [דף יב: בדפי הרי"ף] שכאשר הם עומדים לדעת כדי להיות מחיצה הרי זה כמחיצה שנעשית בשבת במזיד שאינה מחיצה, משא"כ כשנעשו שלא לדעת.[34]

<u>מחיצה של בני אדם שהועמדה מבעוד יום</u>

עיין שעה"צ [ס"ק כג] שהביא שהפמ"ג נסתפק במחיצה של בנ"א שהעמידה מערב שבת אי מהני כשהם יודעים [שהרי מערב שבת לא קיים איסור העמדת מחיצה], וכתב השעה"צ דנראה דבשעת הדחק יש להקל. ולהלן [סי' שסג ס"ק י] הביא השעה"צ את דברי התו"ש שהיקל בזה בפשיטות.

<u>מחיצה של בני אדם לסוכה, לדברי תורה</u>

בגמ' [עירובין דף מד.] איתא דמחיצה של בני אדם מהניא גם להיות דופן לסוכה, וכן הובא בשו"ע [סי' תרל סעיף יב]. ועיי"ש דכאשר עושה את המחיצה ביו"ט או בשבת צריך לעשותה שלא מדעת האדם העושה את המחיצה, וכנ"ל לענין דופן לשבת, אבל אם מעמיד את חבירו להיות דופן לסוכה בחול המועד, יכול להעמידו גם כשהלה יודע שהוא נעשה מחיצה.

וכתב המשנה ברורה [ס"ק לח] בשם האחרונים דה"ה דמחיצה של בני אדם מועילה לאמירת דברי תורה כנגד מקום שאינו נקי, וכתב בשעה"צ [ס"ק כא] דפשוט דבזה מהני אף שהאדם הנעשה מחיצה יודע זאת. אמנם כתב החיי אדם [כלל מח ס"ג] דזה דוקא כשעושה את המחיצה ביום חול, אבל כשעושה אותה בשבת או ביו"ט בעינן שיעשה אותה שלא לדעת.

<u>מחיצת בני אדם כשהם מהלכים</u>

כתב השו"ע דאף בשעה שבני האדם הולכין, כשרה המחיצה הנעשית מהם. המקור לדין זה הוא בשו"ת הרא"ש [כלל ב]. ובספר עולת שבת כתב שתום' [בעירובין דף מג:] חולקין על זה, שהרי תום' כתבו שאין לעשות מחיצה של בנ"א בשני שלבים, כגון במעשה המובא בגמ' שם שיצא אדם חוץ לתחום, ואמרו בגמ' שאפשר להכניסו לתוך התחום ע"י מחיצה של בנ"א, והקשו תום' [שם ד"ה אילימא] דאף אם אין די אנשים שיעשו היקף מחיצות עד שיגיע אל תוך התחום למה לא יעשו היקף זה בשני שלבים, שבתחילה יקיפו אותו ויתקרבו לתחומו, ושוב יעשו היקף עד שיגיע אל תחומו.

ותירצו דבשלב השני ירגישו האנשים שהם נחשבים מחיצה והוי לדעת והמחיצה פסולה. והקשה העולת שבת דאמאי לא יעשו הכל בפעם אחת, שיקיפו אותו וילכו עמו עד שיגיע לתחומו, וכיון שהוא בשלב אחד אין חשש שירגישו בינתיים. ולמד מזה העו"ש שתום' סוברים שאין המחיצה כשרה כשהם מהלכים. והמג"א [ס"ק יג] תירץ דאפילו הולכין בבת אחת מתוך שהוא מהלך ביניהם הרי הם מבינים שגם נעשו מחיצה.[35]

ביאורים והערות

34. וכתב הד"מ דלפי"ז יש להקפיד שהאדם האוסף בני אדם לעשותם מחיצה לא יעמידם בידיים, דא"כ נמצא שהוא עצמו עושה את המחיצה והו"ל מחיצה שנעשית במזיד, אלא רק יסבב ויגרום לכך שיעמדו בני האדם במקומם, שבאופן זה הם עושים את המחיצה כשהם עומדים ולא הוא, וכשאינם יודעים הו"ל כמחיצה שנעשית בשוגג. [ולכאורה בדברים האלה של הד"מ מתיישבת קושיית הט"ז (ס"ק ג) שהקשה למה זה שגורם לאנשים להיות מחיצה לא חשיב כעושה מחיצה במזיד].

35. ואף שבסעיף ו מובא בשם הריטב"א דאם מתחילה כשעמד ונעשה מחיצה היה זה שלא לדעת, אין לפסול אף אם אח"כ הרגיש

קנין הלכה

מראי מקומות

[לפי זה צ"ל דמה שהותר לטלטל כשהם הולכים היינו טלטול חד פעמי, אך אין לילך ביניהם ולטלטל דאז יבינו שהם נעשים מחיצה]. והט"ז [סוס"ק ב] כתב דאם היה מעמידם ואח"כ מוליכם היו מרגישים שלצורך המחיצה עושה כן.

סעיף ו

מקור הדין שאם באו מתחילה שלא לדעת ואח"כ הרגישו חשיב שלא לדעת, הוא בריטב"א. [ואין זה דומה למה שנסתפק במרדכי, (הובא במג"א ס"ק יב), אם אדם אחר רשאי לעשות מהם מחיצה, דהתם מיירי בב' פעמים חלוקות, שבזה לא איירי הריטב"א כלל, והכא איירי בפעם אחת שעשו מחיצה ולאחר שעמדו הרגישו שמשתמשים בהם כמחיצה].

סעיף ו

דברי השו"ע שהביא את שיטת הרמב"ם נתבארו בסעיף ה.

ומה שהביא הרמ"א דאם שכח דבר ברשות הרבים אפשר להביא שם תינוקות והם ימצאו את החפץ ויביאו אותו, מקורו בגמ' [יבמות קיג:-קיד]. וכתבו האחרונים כמה הגבלות בדין זה:

א. המג"א [ס"ק טו] העמיד שהתינוקות מביאים את החפץ להנאת עצמן, אבל אם מביאים אותו לצורך אביהם הרי זה אסור, כמבואר בגמ' [שבת דף קכא.] דבקטן העושה על דעת אביו הרי זה אסור. והמשנה ברורה [ס"ק מד] הביא דה"ה אם החפץ של אדם אחר והקטן מתכוין להביאו עבורו.[36]

ב. עוד מבואר במשנ"ב [ס"ק מד] דאם הקטן הגיע לחינוך, מצווה אביו לחנכו ולהפרישו מעשיית איסורים אפילו להנאת עצמו של הקטן, וכ"ש שלא יביא אותו כדי שימצא את החפץ ויביאנו להנאת עצמו. ולכן העמיד המשנ"ב דין זה כשאדם אחר שאינו אביו של הקטן מביאו לשם, דאדם אחר אינו מצווה לחנכו.[37]

סעיף ח

דיני עומד מרובה בשתי ובערב ופרוץ כעומד נתפרשו בגמ' עירובין [דף טו: מהמשנה עד גמ' דף טז: קל הוא שהקלו חכמים בעירוב]. וכן נתפרשו דיני עומד מרובה ודיני אתי אוירא דהאי גיסא והאי גיסא בסוגיית הגמ' [דף י:] לענין מבוי שפתחו רחב טו אמות.

ביאורים והערות

שמשתמשים בו בתור מחיצה, צ"ל דהכא שהולכים ממקום למקום ואף הרגישו שנעשו מחיצה, סובר המג"א דהוי כמחיצה חדשה ואין להתירה אף שמתחילה עמדו שלא לדעת.

36. מהגר"ז [בסי שמג] משמע שהאיסור בקטן העושה לדעת אדם אחר שאינו אביו הוא מעין האיסור של נכרי העושה מלאכה עבור ישראל שצריך למחות בידו, וה"נ צריך למחות בקטן.

37. ולכאורה יש להעיר מדברי הרמ"א [סי' שמג ס"א] שהביא את שיטת תוס' [דף קכא.] ורבינו ירוחם דבקטן שהגיע לחינוך, מצווה כל אדם להפרישו מאיסורים, וכ"ש שלא יביאנו לרה"ר מתוך כוונה שהקטן יביא חפצים הנמצאים שם, אף להנאת עצמו. ועיי"ש במשנ"ב [ס"ק ז] שהביא בשם החיי"א שחשש לשיטה זו בדאורייתא. ולפי שיטה זו אין להתיר להביא תינוקות כדי שיטלו חפצים מרה"ר אלא בשלא הגיעו לחינוך, ואז גם אביהם יכול להביאם אם אכן יביאו את החפצים להנאת עצמן. [ועיין היטב בשעה"צ (שם ס"ק יט) דמשמע דהאב מצווה להפריש בנו מאיסור אף קודם שהגיע לחינוך, מזמן שהוא בר הבנה להבין שדבר זה אסור. וצ"ב דלכאורה זמן זה גופא שהוא בר הבנה הוא זמן חינוך באיסורין, כמבואר לעיל (משנ"ב ס"ק ג), ובשעה"צ משמע דשני זמנים חלוקים הם, גיל חינוך וגיל שהגיע להיות בר הבנה, וצ"ב].

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>האם דין עומד מרובה נאמר על המחיצה או על כל ההיקף</u>

מלשון המשנה ברורה [ס"ק מה] משמע להדיא שעיקר דין עומד מרובה או פרוץ מרובה נאמר בכל רוח ורוח בפני עצמה, שהרי כתב דאפילו ב' מחיצות שלימות וגם הדופן שבה הלחי או צוה"פ עשוייה כדין, מ"מ אם אחת המחיצות נפרצה באופן שהפרוץ מרובה, אותה מחיצה כמאן דליתא ואסור לטלטל. ולא דן כלל המשנ"ב לצרף את שאר המחיצות וצורת הפתח שבפתח הרשות אל העומד המועט הנמצא באותה מחיצה שנפרצה, ולומר דיש כאן עומד מרובה בכל ההיקף.

וכן מבואר גם בחזו"א [סי' ע ס"ק ז], דלא מהני עומד מרובה בכל ההיקף להתיר אם אחת המחיצות פרוצה באופן שהפרוץ בה מרובה על העומד. [ובספר מרכבת המשנה (פט"ז הט"ז) נקט דאזלינן בתר רוב ההיקף, וכן כתב הערוך השולחן (בסימן זה סכ"ג)].

אמנם יש לדון אם מלבד דין עומ"ר בכל מחיצה ומחיצה קפדינן נמי שתהא רוב הרשות מוקפת. ומלשון רש"י [סוכה דף ז. ד"ה מה] משמע דלענין מחיצות שבת בעינן נמי שיהא עומד מרובה בכל ההיקף, וכן דייק החזו"א [סי' עה ס"ק ג] בדבריו [ועיי"ש שהניח זאת בצ"ע]. וגם בלשון חידושי הר"ן [עירובין דף יא.] מוכח דבעינן עומ"ר בכל ההיקף. וע"ע ביה"ל [סי' תרל ס"ב ד"ה העשויות] שדן ג"כ בנידון זה אם לענין מחיצות שבת בעינן גם שיהא עומד מרובה בכל ההיקף, ועיי"ש דפשיטא ליה שלענין ג' מחיצות העושות רה"י מן התורה קפדינן שיהא בצירוף שלשתן עומד מרובה על הפרוץ שבשלשתן. ואח"כ נסתפק אולי מצרפין גם את הדופן הרביעית לשוויי פרוץ מרובה בכל ההיקף.

ונמצא שלדעת המשנה ברורה נאמרו דיני עומד מרובה הן על כל רוח ורוח בפ"ע, והן על כלל ההיקף וכנ"ל. והחזו"א נטה יותר לומר דאזלינן רק בתר כל רוח ורוח בפ"ע ולא מצרפין את כל ההיקף.

<u>עומד מרובה משתי רוחות</u>

בגמ' [דף י: ודף טז:] הובא הנידון אם אמרינן דין עומד מרובה משתי רוחות, דהיינו שיש פירצה באמצע שהיא גדולה מכל אחד מהעומדים שבצידה בפני עצמה, אבל אם מצרפין את שניהם הם מרובים מהפירצה, כגון שאורך הדופן יא אמה ונפרצו ה' אמות באמצע באופן שנשארו ג' אמות מכאן וג' אמות מכאן, ואין בזה הכרעה ברורה בגמרא.

ולהלכה נחלקו בזה הראשונים:

א. בתוס' [דף טז: ד"ה אי] משמע שנקטו להלכה דעומד משתי רוחות מהני.

ב. הרשב"א [בעבודת הקודש] והריא"ז פסקו דלא אמרינן עומ"ר מב' רוחות.

ג. האו"ז [מובא בהג"א] כתב דעומ"ר מב' רוחות מהני, אך אם העומד גופא אינו עומד גמור רק ע"י לבוד, אז לא מצרפין את ב' העומדין.

והמשנ"ב [ס"ק מה] ושעה"צ [ס"ק ל] הביא את השיטות הנ"ל, ומשמע שדעתו להקל בזה בצירוף שיטת תוס' עם האו"ז והג"א, ולכך לא היקל אלא כששני העומדים מב' הצדדים הם עומדים גמורים, ולא כשהן ע"י לבוד.

והחזו"א [סי' סח] לא כתב הכרעה במחלוקת זו, אמנם בהלכות ציצית [סי' ב ס"ק ט] מצדד החזו"א להחמיר דמשתי רוחות לא מיקרי עומד, דכן משמע מסוגיית הגמ' [דף י:] גבי עור העסלא.

אמנם כתב החזו"א [שם ס"ק ב] דאם אחד העומדים יתר על הפירצה אין זה שייך לנידון של עומ"ר מב' רוחות, אלא לכו"ע מהני, אף שעדיין צריכים אנו גם לעומד השני כדי שרוב הרוח יהא עומד, כגון עומד ד' אמות פרוץ ג' עומד ב' אמות, הרי זה מותר לכו"ע, כיון שהעומד ד' לבדו מרובה מהפרוץ ג'. אף שלענין כלל הרוח ששיעורה ט' אמות לא סגי בהך עומד ד' לבד אלא בעינן נמי לעומד השני של ב' אמות, מ"מ אין זה בגדר עומ"ר מב' רוחות.

קנין הלכה

מראי מקומות

עוד כתב החזו"א [שם ס"ק ו] דאם שני העומדין הם מצד אחד, ושניהם ביחד רבים על הפירצה שבצד השני, הרי זה מועיל לכו"ע אף שהעומדים עצמם מופרדים זה מזה, כגון עומד ג', פרוץ ב', עומד ה' פרוץ ו', דמצרפין עומד ג' לעומד ה' והוי כח' אמות הגודרים את פירצת הז',[38] ורק כשהפירצה אשר היא גדולה יותר מכל אחד מהעומדים מפסקת ביניהם אז הוא הנידון של עומ"ר מב' רוחות שנחלקו בו הראשונים.

<u>פירצה הגדורה ע"י עומד מרובה, נחשבת מעתה גם היא כעומד</u>

כתב המשנה ברורה [סוס"ק מה] שאם אורך הרוח הוא טו אמה, והיה עומד אמה ופרוץ אמה ועומד ב' אמות ופרוץ ז' אמות, ועומד ב' אמות ופרוץ אמה ועומד אמה, הרי זה מותר מדין עומד מרובה. ואף שסך כל העומדים הוא ו' והפרוצים ט' מ"מ שרי, דפרצת אמה מימין ומשמאל נגדרת ע"י העומד שבצידה וה"ז כאילו גם הפירצה הזו גדורה, והו"ל כעומד ח' ופרוץ ז'.[39]

ובשעה"צ [ס"ק לא] כתב ראיה לזה מדין המבואר בסימן שסג [סל"ד] במבוי שרחב כ' אמות, דמרחיק ב' אמות ועושה מחיצה ג' אמות, וכן עושה בצד השני, ונשאר פתח של עשר אמות.[40] והחזו"א תמה דמשם ראיה להיפך, שהרי כתבו כל הראשונים, וכן נפסק בשו"ע, שאחרי שעשה את התיקונים הנ"ל צריך לתקן את הפתח הגדול ע"י לחי או קורה, ולפי המשנ"ב א"צ לזה, שהרי הוי כאילו יש ה' אמות עומד מכאן וה' אמות מכאן דהו"ל פרוץ כעומד מב' רוחות, וא"כ מוכח שהתיקון הנ"ל רק הועיל לחלק את פתח המבוי לשלשה פתחים שונים, אך לא הועיל להחשיב את הפרוץ כעומד.

והחזו"א [סי' סח ס"ק ג] נקט דלא כהמשנ"ב, אלא לעולם אין הפירצה מתבטלת ע"י עומד מרובה עד כדי שתיחשב גם היא כעומד, וממילא לא יתכן להתיר רוח אם אין בצירוף כל העומדים פרוץ כעומד, אך אם סך כל הפרוץ מרובה על סך כל העומדים הרי זה פרוץ מרובה ופסול.

ביאורים והערות

38. ובמקרה שיהא ברוח עומד אמה ומחצה, אמה פרוץ, עומד אמה פחות משהו, ואמה פרוץ, ועומד אמה פחות משהו ואמה פרוץ וכן הלאה, לא אמרינן שיהא היתר ע"פ החזו"א הנ"ל [דנימא דלשיטתו נצרף את העומד אמה ומחצה לעומד אמה פחות משהו למרות הפירצה המפסקת, שהרי העומד אמה וחצי רבה על הפירצה הזו], דעיין בחזו"א [סי' סח ס"ק א] שמבואר בדבריו דבכה"ג אמרינן דאתי אוירא דהאי גיסא [אמה פרוץ שמימין לעומד אמה פחות משהו] ומהאי גיסא [אמה פרוץ שמשמאל לעומד הנ"ל] ומבטל לעומד הנ"ל של אמה פחות משהו, וכל העומדים האלו כמאן דליתנהו. ויסוד סברתו הוא דדין אתי אוירא דהאי גיסא וכו' קודם לדין עומד מרובה, והוא מבטל את העומד שבין הפרצות עד שהוא כמאן דליתיה, ולא יימנו עומדים אלו בכלל עומדים של הרוח הזו, ואם תימשך הרוח יותר מעשר אמות מהעומד אמה ומחצה הראשון ייחשב הכל כפירצה יותר מעשר, וגם מקום העומדים יחשב בכלל הפירצה.

39. ועיי"ש במשנ"ב שכתב דין זה באופן שע"י שהפירצה נגדרת ע"י העומ"ר הסמוך לה, אפשר להתיר את כל הרוח מדין עומד מרובה משתי רוחות. ולכאורה דין זה מחודש טפי, שהרי בשעה"צ [סוס"ק ל] כתב דאין להתיר עומ"ר מב' רוחות אם העומד הוא ע"י לבוד, מחמת שיטת האו"ז, ולכאורה כ"ש שאין להתיר אם העומד הוא ע"י דין עומד מרובה.

40. מראיית השעה"צ מבואר שהמשנ"ב נקט את שיטתו הנ"ל [שע"י שהעומ"ר גדר פירצה נחשבת גם היא מעתה כעומד] גם באופן שרק מצד אחד יש עומ"ר, ומהצד השני אין כלום כההיא דסי' שסג דהרחיק ב' אמות ואח"כ עשה פס ג' אמות, ואין כאן עומד מימין לפירצה, ולא רק באופן שצייר המשנ"ב שהיה עומד אמה ופרוץ אמה, ועומד ב' אמות. [דהיה מקום לדון שרק באופן הנ"ל אמר המשנ"ב את דבריו, שזה דומה לדין אתי אוירא דהאי גיסא וכו', ה"נ אתי עומ"ר דהאי גיסא עם העומד דהאי גיסא ומבטל לפרוץ, אך מראיית השעה"צ מסי' שסג מוכח דבכל גווני אמר המשנ"ב את דבריו].

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ט

כללים נוספים בדין עומד מרובה ובדין אתי אוירא דהאי גיסא

א] עומד מרובה על הפרוץ מותר, וה"ה פרוץ כעומד.

ב] אם העומד נמצא בין שתי פרצות, מבואר בגמ' [דף י:] דפעמים שהפרצות מבטלות אותו מדין אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא, ופעמים שאינן מבטלות:

א. אם שתי הפרצות גדולות מן העומד שביניהן הרי הן מבטלות אותו.

ב. וכן אם פירצה אחת שוה לעומד והפירצה השנייה גדולה ממנו, הרי הן מבטלות אותו אף למ"ד פרוץ כעומד מותר.

ג. אם כל אחת מהפרצות שוה לעומד הזה, אין הן מבטלות את העומד שביניהן הואיל וקיי"ל דפרוץ כעומד מותר.

ד. אם פירצה אחת קטנה מן העומד, אין הפרצות מבטלות את העומד אף אם הפירצה האחרת גדולה הרבה מן העומד.

ג] אויר שמחוץ לרשות אינו מכלל האוירים לבטל עומד שנמצא מול הרשות, כן כתב הריצב"א [בתוס' דף י: ד"ה ואצבע], וכן נקט להלכה המג"א [ס"ק טז] והחזו"א [סי' סט ס"ק ט].

ד] ואולם לענין מחיצה בערב כגון אם יש ג' טפחים מחיצה בסמוך לארץ, ומעליהם ד"ט פרוץ ומעליהם ג"ט מחיצה, המחיצה פסולה גם למאן דמ"ל דעומד מרובה משתי רוחות מהני, משום דאתי אוירא דהאי גיסא [חלל ד' טפחים שבמחיצה] ואוירא דהאי גיסא [אויר המחיצה שמעל י' טפחים] ומבטל לעומד שביניהם, דהאויר שמעל המחיצה אינו דומה לאויר שחוץ לרשות.

כללי דין עומד מרובה בערב

א] עומד מרובה כשר גם בערב, והוא הדין דפרוץ כעומד כשר בערב.

והבה"ל [ד"ה פרוץ] האריך לומר דלא משכח"ל פרוץ כעומד בערב, שהרי ג' טפחים התחתונים חייבים להיות גדורים במחיצה, דאל"כ הרי זו מחיצה שהגדיים בוקעין בה ופסולה.[41] ומעתה לענין ז' הטפחים העליונים לא משכח"ל ציור שיהא פרוץ כעומד, דאם יגדור מהם רק ב' טפחים [כדי להשלים שיעור ה' טפחים עם ג' הטפחים שבקרקע] אזי אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל להנך ב' טפחים.

והחזו"א [סי' סח ס"ק טז וס"ק יז] כתב ב' אופנים של פרוץ כעומד בערב:

א. כשיש תקרה מעל גובה י"ט של המחיצה, דתקרה זו גורמת לכך שהאויר שמעליה לא יאמרו בו דין אתי אוירא דהאי גיסא וכו', כיון שהרי זה כאויר שמחוץ לרשות. וא"כ משכח"ל שעשה ג"ט למטה ואח"כ ה' טפחים אויר ואח"כ ב' טפחים עומד, ומעל זה תקרה דיש כאן ה' עומד וה' פרוץ, ואת"ל דלא אמרינן עומד מרובה מב' רוחות, משכח"ל שעשה ג"ט מלמטה ואח"כ חלל ג"ט ומחצה, ואח"כ עומד ג' טפחים ומחצה ועל גביו תקרה.

ב. עוד כתב החזו"א [שם ס"ק יז] דמשכח"ל באופן שעשה ג' טפחים מלמטה וה' טפחים אויר וב' טפחים מלמעלה, ונמשכה המחיצה הזו למעלה עוד עד ששיעורה יותר מה' טפחים, דבכה"ג שהעומד הזה הוא יותר מהאויר שתחתיו לא אמרינן בזה דין אתי אוירא. [ואף שדעת החזו"א שלענין עומד מרובה בערב אין מצרפין עומד שהוא מעל י' טפחים, מ"מ לענין הא דהאויר שלמעלה מי"ט גורם דין אתי אוירא ומבטל את העומד, מהני עומד למעלה מי' דתו אין כאן אויר].

ביאורים והערות

41. וכל שנחסר מג' טפחים אלו אפילו משהו, כגון שיש מחיצה של ג"ט פחות משהו בסמוך לקרקע ומעליה חלל ג"ט, הרי זו מחיצה פסולה, שהגדיים בוקעין בה, כן מבואר בחזו"א [סי' עז ס"ק ה].

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף י

<u>בדין המחיצה של צורת הפתח</u>

עיין פמ"ג [מ"ז סי' שסג ס"ק א] שכתב להסתפק אם רשות המוקפת כולה בארבע צורות הפתח הויא רשות היחיד מן התורה או שאין זו אלא רה"י מדרבנן, להתיר כרמלית או פירצה יותר מעשר.[42]

ודן הפמ"ג להביא ראיה דצוה"פ אינה מחיצה מן התורה, מהשו"ע [בהלכות סוכה סי' תרל ס"ו] דאיתא התם נעץ ד' קונדסין ע"ג הגג וסיכך על גביהם הסוכה פסולה, ופירש הפמ"ג דמיירי כשנתן קנה עליון ע"ג הקונדסין, ואפ"ה מבואר שאין כאן סוכה כלל.

והביאור הלכה [ד"ה כשכל] הביא את דברי הפמ"ג, ולענין ראייתו מהשו"ע בדיני סוכה כתב הביה"ל שאינו מוכרע, דלא מפורש שם שנתן קנה עליון ע"ג הקונדסין.

הביה"ל דן להוכיח דצוה"פ נחשבת מחיצה מן התורה, מקושיית תוס' והרא"ש שהקשו למה הוצרכו לעשות פסי ביראות, והרי אפשר להתיר את המקום ע"י ארבע צורות הפתח. [הרי פסי ביראות עמדו ברה"ר, ומוכח שד' צורות הפתח מתירות גם ברה"ר].[43]

ואם יש שתי מחיצות כמין גא"ם [מאונכות זו לזו] נסתפק החזו"א [סי' ל ס"ק יב] אם מהני צוה"פ בשאר הרוחות.

צורת הפתח שאינה יותר מעשר אמות, דן הביה"ל [ד"ה אבל] אם מהניא מארבע רוחות בבקעה, והביא שבסמ"ג ובסמ"ק כתבו להדיא להקל, וכן נקט לדינא החיי אדם, וגם כתב דכן משמע מהירושלמי המובא ברא"ש, ונקט כן לדינא.[44]

אך החזו"א [סי' ע ס"ק יא] כתב דהעיקר לדינא כסתימת לשון התוס' והרא"ש, וכסתימת לשון השו"ע, דלא מהניא צוה"פ מד' רוחות בבקעה אף כשאינה יותר מעשר.

ביאורים והערות

42. הפמ"ג נקט כאן בפשיטות שפירצה יותר מעשר אמות אינה אוסרת מן התורה רק מדרבנן. וכך כתב בשו"ת בית אפרים [סי' כ-כז], וכן נקט החזו"א [סי' קז ס"ק ה], והאריך בזה עוד החזו"א [סי' קיב ס"ק ה]. ובשו"ת משכנות יעקב האריך להוכיח שפירצה יותר מעשר אמות אוסרת מן התורה.

43. עיין חזו"א [סי' עד ס"ק ד] שתמה על הביה"ל דאם הפסין עומדים ברה"ר לא יתכן כלל להתיר את המקום ע"י ד' צורות הפתח, שהרי אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ועל כרחנו לומר דתוס' והרא"ש הקשו קושייתם על פסי ביראות העומדים בכרמלית. [ולכאורה יש ליישב דברי הביה"ל דסובר דבפסין העומדים ברה"ר משכח"ל ב' אופנים, האופן האחד הוא כשהרבים בוקעים בין הפסים, ובזה אכן פשוט דלכו"ע אתו רבים ומבטלי מחיצתא, והאופן השני כשהפסין עומדים ברה"ר אך אין הרבים בוקעין בהם, דבזה לא אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, וכן מוכח בגמ' (דף כ.) דאמר ר"א הזורק לבין פסי הביראות חייב, ומוקמינן בגמ' דמיירי שעשה כעין פסי ביראות ברה"ר וזרק לתוכן. והקשו בגמ' דפשיטא דפסין אלה חשיבי רה"י מן התורה, ואמרו לא צריכא אע"ג דקא בקעו בה רבים, וקמ"ל דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא דפסין. ומוכח בגמ' דגם אותם פסים שאין בוקעין בהן רבים עומדים ברה"ר, וכ"כ בספר גאון יעקב [שם], והוסיף דלא דמי לבין העמודים שמבואר בגמ' [שבת דף ז.] דלא הוי רה"ר, דהתם לא ניחא תשמישתיה, והכא בפסין ניחא תשמישתיה ולכן הוי רה"ר אף כשבפועל אין הרבים בוקעים בפסין].

44. ועיין ביה"ל [בסימן שמו ס"ג ד"ה הבולטין] שנקט דאם יש שתי רוחות ששיעורן עשר אמות ועשה בהן צוה"פ, הרי זה כשתי דפנות גמורות, ומעתה מועילה צוה"פ גם לרוח שהיא יותר מעשר אמות. [המשנ"ב כתב זאת (שם) בשיטת הרמב"ם המובאת בשו"ע, אך משמע שה"ה בבקעה לפי התוס' והרא"ש].

ואם שיעור הרוח יותר מעשר אמות ועשה כמה צורות הפתח שכל אחת מהן פחותה מעשר אמות, דעת החתם סופר [שו"ת סי' פח] דהוי כצורת הפתח שאין בה עשר אמות. והחזו"א [סי' עט ס"ק ו] חולק וסובר דכיון שיש כאן שיעור של יותר מעשר אמות, אי אפשר להתירו ע"י צורת הפתח אף אם חילקם לכמה צורות פתח.

<u>בדברי השו"ע בסעיף זה</u>

הראשונים הקשו על המשנה [דף טז:] דשיירא שהקיפו עצמן בחבלים, וכן על המשנה [דף יז:] של פסי ביראות, למה לא הקיפו עצמם באופן יותר קל ע"י צורת הפתח מכל צד. ונאמרו בזה כמה תירוצים בראשונים:

א. תוס' [דף יא. ד"ה אילימא] והרא"ש [פ"ק סי' יג] תירצו דלא התירו צורת הפתח מארבע רוחות אלא בחצר ובמבוי שיש בהם דיורין, ולא בבקעה או בדרך שאין בהן דיורין.

ב. הרמב"ם [פט"ז הט"ז] תירץ שאין צורת הפתח מועילה מארבע רוחות אם הפרוץ מרובה על העומד.

והשו"ע הביא בסתמא את תירוצם של התוס' והרא"ש שאין צוה"פ מתרת בבקעה מארבע רוחות, רק בחצר ובמבוי שיש בהם דיורין. ואח"כ הביא גם את דעת הרמב"ם שבכל מקום אין צוה"פ מתרת מארבע רוחות אם הפרוץ מרובה על העומד, והצוה"פ היא יותר מעשר אמות.

<u>דיני צורת הפתח בבקעה</u>

א] לשון השו"ע הוא דאין צוה"פ מתרת מארבע רוחות בבקעה, ונקטו הפוסקים דה"ה שאינה מתרת משלש רוחות דהיינו דאף אם יש מחיצה אחת גמורה מ"מ אינה צוה"פ מתרת את שאר הרוחות.

ב] ואם יש ב' מחיצות זו, כנגד זו מתרת צורת הפתח את שתי הרוחות האחרות אף אם הן פרוצות במילואן ושיעורן יותר מעשר. [וגם באופן שיש באותן מחיצות פרצות יותר מעשר אמות מתרת צוה"פ גם את אותן פרצות, כל זמן שבמחיצות אלו העומד מרובה על הפרוץ].[45]

ב' מחיצות זו כנגד זו ועשה צורת הפתח ברוח השלישית הרי זו רה"י מן התורה, וכן מוכח מהא דמבוי המפולש לרה"ר ניתר ע"י צוה"פ.

והחזו"א [סי' ע ס"ק יג] הביא מדברי התוס' [עירובין דף ו. ד"ה רב] שכתבו דצורת הפתח מהניא מן התורה לכו"ע אף ביותר מעשר, ולמדו כן מהגמ' [דף יא. גבי כלאים], והרי בגמ' שם לענין כלאים איירי בנעץ ד' קונדסין ועשה צוה"פ מד' רוחות, ומוכח מדברי תוס' שגם לענין רשויות שבת חשיבא מחיצה מן התורה אף בד' רוחות.

והוסיף החזו"א דכן מוכח גם בר"ן [סוכה דף ב: בדפי הרי"ף ד"ה ואמר] שכתב דצוה"פ אינה מתרת בשתי הדפנות הראשונות של סוכה [רק בדופן השלישי עם טפח שוחק], אף שבשבת וכלאים צוה"פ מתרת, ומשמע דלענין שבת צוה"פ מתרת מן התורה בכל ד' רוחות.

<u>שיטת הרמב"ם בצוה"פ</u>

כתב הרמב"ם [פט"ז הט"ז] דמחיצה שיש בה פירצה יותר מעשר אמות ניתרת בצורת הפתח, והוא שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד. ומבואר מהרמב"ם שבתרתי לריעותא [פירצה יותר מעשר ופרוץ מרובה על העומד] אין צוה"פ מתרת. ובאופן שיש תרתי

ביאורים והערות

45. והמשנ"ב [ס"ק נז] כתב בשם הטור, וז"ל ואם ההיקף כתיקונו אלא שיש בה פרצות יותר מעשר, מהני צוה"פ אפילו בבקעה בארבע רוחותיה, אפילו אם היה הפרוץ מרובה על העומד. והחזו"א [סי' ע ס"ק יב] כתב שדברים אלו צ"ע, דאם היה הפרוץ מרובה על העומד הרי מחיצה זו כמאן דליתא, ולא מיקרי שההיקף עשוי כתיקונו. [ועיי"ש שפירש את לשון הטור באופן שיש ב' מחיצות שבהן העומד מרובה על הפרוץ].

קנין הלכה

מראי מקומות

לטיבותא וחדא לריעותא שהפירצה אינה יותר מעשר, אך הפרוץ מרובה על העומד נסתפק המ"מ אם בכה"ג מהניא צוה"פ להרמב"ם, או דבכל גוונא לא מהניא צוה"פ לפרוץ מרובה.[46]

<u>להלכה</u>: כתב המשנה ברורה [ס"ק נט] דנכון לחוש לשיטת הרמב"ם הואיל וגם הסמ"ג והסמ"ק סוברים כן, והובאו בב"י, ובשעה"צ [ס"ק מו] הוסיף דגם בדברי הר"ח [דף יא] משמע כהרמב"ם.

אמנם לענין צורת הפתח שאינה יתירה על עשר [שנסתפק בזה המ"מ בדעת הרמב"ם] כתב המשנ"ב [ס"ק נח] שיש להקל, כלשון השו"ע, מאחר שכן מפורש בסמ"ג ובסמ"ק הנ"ל וגם ברמב"ם אפשר דכן הוא.

וכתב החזו"א [סי' ע ס"ק יג] דנראה דעיקר מה דפסל הרמב"ם צורת הפתח בפרוץ מרובה יותר מעשר אינו מן התורה רק מדרבנן.

עוד כתב המ"מ [שם] שאם יש ב' מחיצות שבהן העומד מרובה על הפרוץ מהניא צוה"פ ברוח שלישית [ורביעית] אף אם היא פרוצה במילואה ושיעורה יותר מעשר אמות. וכך הביא להלכה המשנ"ב [ס"ק נח].[47]

וכשאין שתי הדפנות זו כנגד זו אלא הן מאונכות זו לזו כמין גא"ם, נסתפק החזו"א [סי' ע ס"ק יב] אם בכה"ג מהניא צוה"פ בפרוץ מרובה ביתר מעשר.

<u>סעיף יא</u>

בגמרא [דף יא:] איתא דצורת הפתח היינו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. ונחלקו בגמרא [שם] אם הקנים צריכים להגיע עד הקנה העליון או אפשר שיהא הפסק אויר ביניהם, וקיי"ל כר"נ דאמר דאין צריכים ליגע.

בטעם הא דצוה"פ כשרה אף כשאין הקנים נוגעים בקנה העליון, כתב רע"א בשם שו"ת ר"א מזרחי [ח"ב סי' כה] שהוא משום דאמרינן גוד אסיק, והקנים עולים עד הקנה העליון.[48]

ועיי"ש עוד בתשובת הרא"ם שכתב דה"ה אם קנה אחד גבוה וקנה אחד נמוך, והקנה העליון מונח בשוה[49] באופן שיש הפסק אויר בין קנה אחד לבין הקנה העליון, גם זה כשר דאמרינן גוד אסיק בקנה האחד.

ביאורים והערות

46. וציין המ"מ לרמב"ם בהלכות סוכה [פ"ד הי"ב] שמבואר בו דצוה"פ מהניא בסוכה כשהפרוץ מרובה אם אין הפירצה יותר מעשר. [אך בתרתי לריעותא שהפרוץ מרובה על העומד והפירצה יותר מעשר ה"ז פסול אף בסוכה]. אמנם נסתפק המ"מ אם אפשר ללמוד מזה דה"ה לענין שבת דיש להכשיר לפי הרמב"ם צוה"פ בפרוץ מרובה אם אינה יותר מעשר, או דדוקא בסוכה הקלו, וכלשון הברייתא [סוכה דף ז.] דיתירה סוכה על השבת שהיא ניתרת בפרוץ מרובה על העומד.

47. וכבר הבאנו לעיל בהערה 44 את דברי הביה"ל [סי' שמו ס"ג ד"ה הבולטין] שכתב דאם יש רשות מוקפת כולה בארבע צוה"פ, שתי רוחות מהן יותר גדולות מעשר ושתי רוחות מהן שיעורן עשר, ה"ז כשר לדעת הרמב"ם, דבשתי הרוחות שאינן עולות על עשר מהניא צוה"פ וה"ז כאילו יש כאן ב' מחיצות גמורות, ומעתה מהניא צוה"פ בשאר הרוחות אף שהן פרוצות במילואן ויותר מעשר. והחזו"א [סי' ע ס"ק כג ד"ה וכתב המ"ב] חלק ע"ז ונקט דכל שד' הרוחות פרוצות [וכ"ש במילואן] לא מהני בהו כלל צוה"פ ביותר מעשר אמות, אף שב' רוחות אינן יותר מעשר והן ניתרות בצוה"פ, דסו"ס הפרוץ מרובה על העומד.

48. ובשו"ת אבני נזר [סי' רצא] תמה על טעם זה דגוד אסיק, מהגמרא שהביאה מקור להא דאין הקנים צריכים ליגע בקנה העליון מפתח העשוי ככיפה, ולפי הריטב"א הביאור הוא שהקנה העליון הוא הסף הישר הבנוי מעל העיגול של הכיפה, ושם אין חלל אויר בין המזוזות לבין הסף העליון אלא האבנים של העיגול מפסיקים ביניהם, וכל כה"ג לא שייך לומר גוד אסיק.

49. כך מוכח בשו"ת הרא"מ וכמו שכתב רע"א, [ודברי הפמ"ג בא"א (ס"ק יח) שכתב דהרא"מ איירי כשהקנה העליון משופע צ"ע].

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>קנה עליון משופע</u>

כתב רע"א דמדברי הרא"מ בשו"ת יש ללמוד שאם הקנה העליון משופע הרבה ה"ז פסול, דהוי כפיתחי שימאי, והניח בצ"ע לדינא.[50]

והובאו הדברים בשעה"צ [ס"ק מו], ובחזו"א [סי' עא ס"ק ו] משמע דאין פסול בקנה עליון משופע. ולענין הקנים שמן הצד העומדים בשיפוע יתבאר הדין להלן בסעיף זה.

<u>פיתחי שימאי</u>

בגמרא [דף יא.] איתא דפיתחי שימאי פסולים ואין בהם דין צורת הפתח. ונחלקו בגמרא מה הם פיתחי שימאי, חד אמר דלית להו שקפי [ופירש"י שאין להם מזוזות אלא נחלצו אבנים מכאן ומכאן ואבן יוצאת ואבן נכנסת, והריטב"א (דף יא. ד"ה מאי וד"ה אשכחינהו) כתב דאפילו אם היו פני הכותל שוים ג"כ אינו בגדר צוה"פ עד שיעשה תיקון מזוזות מן הצדדים], וחד אמר דלית להו תקרה, [ופירש"י שהפתח אינו בנוי כלל מלמעלה אלא כל הכותל חלוק עד ראשו, והריטב"א פירש דאפילו אם הכותל בנוי מלמעלה ה"ז פסול עד שיתן שם משקוף].

וכתב החזו"א [סי' עא ס"ק יא] שאם המזוזות של הפתח או המשקוף מופסקים באמצען באויר, אף שהוא פחות מג"ט ה"ז פסול משום דהוי פיתחי שימאי.[51]

עוד כתב החזו"א [סי' עא ס"ק ו] שאם לא עשה כלל קנה עליון רק העמיד שני קנים באלכסון עד שהם נפגשים בראשם ה"ז פסול [אף אם יש בפתח חלל י"ט ברוחב ד"ט], שהרי אין כאן קנה עליון.

<u>גג מפסיק בין הקנה העליון לקנה מן הצד</u>

כתב הט"ז [סי' שסג ס"ק יט] שאם העמיד מן הצד קנה בגובה י"ט וכנגדו בגג קשר חבל ה"ז מועיל, אך הוסיף דזה בתנאי שאין גג מפסיק בין הקנה העליון לקנה שמן הצד. ואם היה גג מפסיק כתב הט"ז שיעשה חור גדול בגג כנגד הקנה התחתון כדי שיהא החבל מכאן מעליו. והובאו דברי הט"ז בא"ר ובעוד אחרונים, וכן הביאם המשנ"ב [סי' שסג ס"ק קיב]. ובשעה"צ [שם אות פז] ציין להתו"ש שפקפק בדין זה דמה בכך שהגג מפסיק, והרי גם גבי כיפה [בגמ' דף יא:] יש אבנים המפסיקות בין המזוזות לבין המשקוף העליון. אמנם כבר כתבו האחרונים [דברי יחזקאל סי' ו] לחלק, דהתם גבי כיפה האבנים הן חלק מבנין הפתח, ואין זה דומה לגג המפסיק שאין דרך לעשות פתח באופן זה, וכלשון הט"ז והמשנ"ב [שם]. גם החזו"א [סי' עא ס"ק יג] כתב דגג שאני,

ביאורים והערות

50. מה שכתב רע"א ללמוד מתשובת הרא"ם דכשהקנה העליון משופע הרבה הוי כפיתחי שימאי, הוא משום דהתם איירי שצוה"פ עמדה בפתחי המבוי, וקנה אחד הגיע עד הקורה העליונה, וקנה שני היה גבוה רק עשרה טפחים, וטען השואל דפתח כזה שראשו אחד בשמים וראשו אחד בארץ הוי כפיתחי שמאי, דפיתחא כי האי לא עבדי אינשי, והרא"מ השיב דאמרינן גוד אסיק מהקנה הקצר עד הקורה העליונה, ולמד מזה רע"א שאם הקנה העליון היה מונח בשיפוע באופן הנ"ל שראשו אחד בשמים וראשו אחד בארץ ה"ז פסול, ולכן כתב רע"א שהפסול הוא דוקא במשופע הרבה. ולא נתפרש השיעור כמה יהא משופע וייחשב משופע הרבה. [ובדברי הפמ"ג הנ"ל שפירש דברי הרא"מ בקנה משופע מבואר דס"ל דקנה משופע כשר וכן מבואר בחזו"א (סי' עא ס"ק נ). ויתכן שגם לפי רע"א אין פסול אלא כשצד אחד גבוה וצד אחד נמוך, אבל אם הקנה העליון עשוי משני קנים אלכסונים אשר ראשיהם נפגשים כנגד אמצע הפתח, אין זה כלל כפיתחי שימאי [ורק לפי הריטב"א דס"ל דהמזוזות והקנה העליון צריכים להיות שוים דהיינו ישרים אין זה כשר].

51. ולפי"ז מתבאר טפי הדין שהובא לעיל שהקנים שמן הצד אינם צריכים להגיע עד הקנה העליון, ולא אמרינן דהפסק האויר מחשיב ליה כפיתחי שימאי.

קנין הלכה

מראי מקומות

דכיון שצורתו צורת תקרה נמצא שהגג הזה הוא תחלתו של הקנה העליון, ואח"כ יש הפסק אויר בגובה ואח"כ ממשיך הקנה העליון שהוא החבל הקשור מלמעלה, ואין מצרפין את שני ראשי הקנה העליון זה לזה.

<u>צורת הפתח מן הצד</u>

בגמ' [דף יא.] איתא אמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום. ודנו בגמרא אם לחלק בין דיני שבת לדיני כלאים, דאפשר שלהפסיק בין כלאים תועיל גם צוה"פ מן הצד. וכן דנו אם לחלק בזה בין צוה"פ יתרה על עשר אמות, שבזה לא תועיל צוה"פ מן הצד אף בכלאים, לבין צוה"פ שאינה יתירה על עשר אמות, דאפשר שתועיל לענין כלאים. ומכל זה נראה שצורת הפתח מן הצד אינה פסולה מן התורה אלא רק מדרבנן. [ואפשר שלענין מזוזה יתחייב מן התורה גם בצורת הפתח מן הצד].

<u>הגדרת צורת הפתח מן הצד</u>

א] רש"י, תוס', רא"ש, רשב"א ורוב הראשונים מפרשים שהקנה העליון אינו מונח על גבי ב' הקנים אלא מצידם.

ב] רב האי גאון, הרי"ף והראב"ד מפרשים דהיינו צוה"פ שעשאה מצידה של הכותל ולא באמצעיתו, דפתח מן הצד לא עבדי אינשי.

<u>להלכה</u>: בטור ובשו"ע הובאה רק שיטת רש"י וסיעתו הנ"ל. [ויש מהאחרונים שכתבו דגם הרי"ף והרמב"ם מודים לפסול בציור הנ"ל של רש"י, משום דכך מבואר בברייתא דבעינן קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן].

<u>בדברי הט"ז ס"ק ד</u>

כתב הט"ז [ס"ק ד] שאם הקנה העליון מחובר לשני הקנים שמן הצד בסופם, באופן שאינם בולטים ממנו כלפי מעלה ה"ז כשר אף אם הוא מחובר להם מצידם. וכתב המשנ"ב [ס"ק סד] שכל האחרונים חולקים ע"ז וסוברים דגם זה חשיב מן הצד, והוסיף בשעה"צ [ס"ק נא] דכן מוכח מהרשב"א ומהריטב"א בסוגיא.

<u>תחב את הקנה העליון בחורים שיש בקנים שמן הצד</u>

במקרה שיש חורים באמצע הקנים שמן הצד ותחב בהם את הקנה העליון, והקנים שמן הצד בולטים כלפי מעלה, נסתפק הפמ"ג אם כה"ג מיקרי צוה"פ מן הצד וצידד להחמיר, והובאו דבריו במשנ"ב [ס"ק סד]. ובשעה"צ [ס"ק נב] הביא מדברי המקור חיים בסוף תיקון עירובין שמשמע להקל בזה, ודן השעה"צ לדחות את הראיה מדבריו. והחזו"א [סי' עא ס"ק ט] נקט בפשיטות להקל בזה והורה כן למעשה.

<u>נעץ מסמר ע"ג הקנה שמן הצד וכרך בו את החבל</u>

כתב המשנה ברורה [ס"ק סד] דאם נעץ מסמר בראש העמוד וכרך בו את החבל המשמש כקנה עליון ה"ז כשר. בטעם הדבר כתב הכף החיים [ס"ק קז] שהוא משום שניכר שהמסמר אינו חלק מן העמוד והוא משמש רק לאחיזת החבל, ולכן מיקרי חבל על גבי העמוד, וגם לפי הפמ"ג שפסל אם חקק באמצע העמוד הכא כשר. כתב המשנ"ב [ס"ק סד] בשם התפארת ישראל [ריש

עירובין] שאם כרך את החבל סביב הקנה עד שבכריכתו העלהו על ראשי הקנים ה"ז כשר.[52]

עמודי צוה"פ העומדים בשיפוע

עמודי צוה"פ עקומים כלפי הרשות או כלפי החוץ מהרשות, כתב בהגהת חכמת שלמה למהר"ש קלוגר דפסול, דהוי כצוה"פ מן הצד. והחזו"א כתב בתחילה [ס"ק ו] להכשיר זאת, דסו"ס החבל מונח ע"ג העמודים והוי כמחיצה עקומה, אך בס"ק יא כתב שאין לזה מקור נאמן די"ל דלא מיקרי משקוף ע"ג המזוזות.[53]

אם העמודים עקומים זה כלפי זה, עיין שעה"צ [סי' שסג ס"ק יא] דפשוט לו להקל בזה.

עמוד ישר אשר הוא רחב בבסיסו ומיצר והולך כלפי מעלה בקו ישר, וכרך את החבל סביב העמוד, כתב בשו"ת אבני נזר [סי' רצא] דחשיב על גביו וכשר, כיון שהעמוד שמתחת לחוט רחב יותר. והחזו"א [סי' עא ס"ק יב] כתב דפסול, דכיון שהכל בקו ישר אחד הוי מן הצד.
ואם בסיס העמוד רחב בגובה י"ט ואח"כ יש זוית הניכרת כלפי פנים, ושוב יש זוית וממשיך כלפי מעלה עמוד צר יותר כתב החזוא [שם] דכשר.

עמודי הטלגרף

המשנה ברורה [סוס"ק סד] ציין לכמה תשובות אחרונים שעסקו בנידון עמודי הטלגרף והחוטים אי חשיבי צוה"פ, וכתבו האחרונים דיש כמה סיבות לפסול בזה. [השואל ומשיב והבית שלמה (ח"א סי' מא) כתבו דהוי צוה"פ מן הצד, ועוד כתב הבית שלמה שהעמודים אינם סמוכים לכותל אלא רחוקים ממנו והוי צוה"פ באויר, דלכמה פוסקים לענין שבת בעינן שעמודי צוה"פ יהיו סמוכים לכותל ולא יעמדו באופן שיש אויר בינם לבין הכותל].[54]

צוה"פ שאינה עומדת ברוח מצויה

כתבו האחרונים דכשם שמחיצה שאינה עומדת ברוח מצויה פסולה, כן גם צורת הפתח שאינה עומדת ברוח מצויה [עיין מחצית השקל ס"ק כא שכתב כן, וציין למג"א בסי שסג ס"ק ד].[55]
אמנם כתב המחצית השקל הנ"ל שרק לגבי הקנים שמן הצד קפדינן שלא ינודו ברוח, משום שהם עיקר המחיצה,[56] אך לגבי

ביאורים והערות

52. לכאורה מיירי דוקא באופן שאחרי הכריכה יש חוט עליון ההולך באופן ישיר מעל גבי קנה זה לעל גבי קנה זה, אבל אם החוט הולך אל צד הקנה ונכרך בו מן הצד ואחר כריכתו העלהו למעלה, לכאורה הרי זה בגדר צוה"פ מן הצד ופסול.
53. אולי כוונת החזו"א דעיקר המזוזות הם עשרה טפחים הראשונים שלהם, ואם העמוד עקום אין הקנה העליון מונח על גבי י' טפחים הראשונים.
54. ולכאורה היה מקום לפסול את עמודי הטלגרף מטעם עיקרי אחר, שהרי לא נעשה כלל לשם פתח ואין שם פתח עליהם, וכעין מה שאמרו בגמרא [מנחות לג:] דאכסדרא פטורה מן המזוזה אף שיש לה פצימין [עמודים], דהפצימין נעשו רק לחיזוק התקרה ואין שם פתח עליהם כלל. אמנם כתב החזו"א [סימן קיא ס"ק ב] דאף שלא נעשו לשם כך, מ"מ משעה שיחשבו עליהם בני העיר שיהיו להם לפתח הרי הם נעשים מעתה כפתח, וא"צ בזה מחשבת בעלים אלא כל מי שגר בהיקף הזה יכול לשווייה במחשבתו עמודים אלו לפתח.
55. אמנם המג"א שם לא איירי בצוה"פ אלא בלחי, ומ"מ פשוט שאין נפק"מ בזה.
56. ועיין שעה"צ [להלן סי' שסג ס"ק יא] שדן בקנים של צוה"פ העומדים בעקמימות זה כלפי זה והחוט על גביהם, והחלק הגבוה שלהם נד ברוח, אך י"ט הראשונים שלהם אינם נדים, ונסתפק בשעה"צ אם מתוך כך יש להכשיר או דכיון שבצוה"פ זו החלק שלמעלה מי' נחוץ

קנין הלכה

מראי מקומות

הקנה העליון לא קפדינן ורק אם הוא נופל ברוח מצויה הרי זה פסול, וראייה מהא דעבדינן קנה עליון מגמי או חבל אף שא"א שלא ינודו ברוח.

ובשו"ת משכנות יעקב כתב דגם לגבי הקנה העליון יש להחמיר שלא ינוד ברוח, והובא במשנ"ב [ס"ק סו] בשם יש מחמירים. גם החזו"א [סי' עז ס"ק ו] כתב שאין לחלק בין הקנים, אלא שלדעת החזו"א אין נדנוד הרוח גורע אלא אם בשעה שהקנה נד הרי הוא פסול, [דכן דעת החזו"א גם לגבי מחיצה המתנדנדת ברוח, שאינה פסולה אלא אם בזמן שהרוח מנידתה היא נופלת או שהיא מוגבהת מהקרקע ג"ט].

<u>חוט של צוה"פ שאינו מתוח</u>

עיין שעה"צ [ס"ק נו] שהביא שבשו"ת משכנות יעקב [סי' קיא] כתב שיש להזהיר למתוח את החוט העליון של צוה"פ היטב, שאם לא כן עלול להפסל מכמה טעמים:

א. אם החוט נכפף למטה בעיגול אין זה קנה כשר לצוה"פ, דבעינן שהקנה יהא ישר. [ובחזו"א (סי' עא ס"ק י וסי' עז ס"ק ו) אינו מסכים למטעם זה, דלפי ביאורו בדין כיפה (המובא בגמ' דף יא:) גם קנה עליון עגול כשר לצוה"פ, ומבאר החזו"א שבכיפה העיגול עצמו הוא הקנה העליון ולא המשקוף השווה מלמעלה. וכבר הובא שהריטב"א סובר דבעינן דוקא קנים שוים וישרים].

ב. טעם נוסף כתב המשכנ"י דהחלק שנכפף כלפי מטה אינו בגדר צוה"פ על גביו אלא מן הצד.

ג. אם החוט אינו מתוח, מצוי שרוח מצויה מנידתו עד שאמצע החוט אינו כנגד בין הקנים, ובמצב זה אין צוה"פ כשרה, וממילא הוי צוה"פ שאינה עומדת ברוח מצויה.

כתב השו"ע דהקנים של צוה"פ צריכים להיות בריאים לקבל דלת של קשים. ועיין רמ"א [סי' שסג סעיף ז] שכתב שעושין קנה צוה"פ מסיד טוח בכותל [כשיש ממשות של עובי בסיד זה], והטעם, דמכח חיבורו בכותל יש בכוחו לקבל דלת של קשים.

<u>סעיף יב</u>

מקור הדין של כיפה הוא בגמ' [דף יא:], ונחלקו הראשונים בביאור ההיתר של כיפה שיש ברגליה י"ט:

א] בריטב"א מבואר שהקנה העליון של צוה"פ הוא המשקוף הישר הנמצא בכותל מעל העיגול, אך העיגול עצמו אינו כשר להיות קנה עליון. ונמצא דלפי הריטב"א בענין מזוזות וקנה עליון שוים וישרים.

ב] מדברי הרמב"ם [פ"ח מזוזה ה"ד] והטור והשו"ע [יו"ד סי' רפג], למד החזו"א [סי' עא ס"ק ג] דהם סוברים דגם קנה עגול חשוב כקנה עליון.

ומשמע מהחזו"א [סי' עא ס"ק ו] שנקט להלכה שהקנים יכולים להיות גם בעיגול. [וגם כתב שהקנים שמן הצד יכולים לעמוד בעיגול, אך לפי הרמב"ם קפדינן שיהא היכר בין הקנים שמן הצד לקנה העליון, אבל קשת אחת גדולה פסולה אף אם יש בחללה גובה י"ט ברוחב ד"ט]. ורבים מהאחרונים פסלו קנה עגול [תו"ש סי' שסג ס"ק סד, פמ"ג במ"ז סי' שסג ס"ק יט, שו"ת חת"ס סי' צו, וכן כ' בשו"ת משכנות יעקב סי' ק.]

ביאורים והערות

להכשיר צוה"פ, שהרי העמודים עקומים והקנה העליון אינו מגיע אל כנגד י' הטפחים התחתונים א"כ יש לפסול, והניח בצ"ע.

קנין הלכה

מראי מקומות

שיעור צורת הפתח

האם בעינן גובה י"ט

כתב השו"ע [סי' שסג סעיף כו] דאין מבוי ניתר בלחי וקורה אלא אם גבהו י' טפחים וכו', אבל אם חסר אחד מהתנאים אינו ניתר אלא בצורת הפתח. ומשמע לכאורה דצורת הפתח כשרה אף שאינה גבוהה י"ט. אמנם עיי"ש במשנ"ב [ס"ק צג] שכתב אבל הרבה אחרונים הסכימו לדינא שאם היה חלל המבוי פחות מעשרה טפחים לא מהני צוה"פ, וכן שיטת המ"מ בשם הרשב"א, וכן כתבו האבן העוזר והגר"א והתו"ש.

האם בעינן רוחב ד"ט

הרמב"ם לא הזכיר תנאי של רוחב ד"ט בנידון של כיפה, וכן לא הוזכרו תנאי זה בשו"ע בסעיף זה. אמנם בספר תו"ש כתב דבעינן רוחב ד"ט, וכן כתב החזו"א [סי' עא ס"ק ה]. ועיי"ש שכתב דאפשר שגם דעת הרמב"ם כן.

ועיין משנ"ב [סי' תרל ס"ק יט] לענין צוה"פ בסוכה, דממשמעות המג"א שם משמע לכאורה דצוה"פ כשרה אף כשאינה רחבה ד"ט, אמנם בפמ"ג שם כתב בשם הגמי"י דבעינן רוחב ד"ט.

ולענין מזוזה כתב הש"ך [שו"ע יו"ד סי' רפז ס"ק ב] דלפי רש"י והמרדכי והטור אין חיוב מזוזה כשאין רוחב ד"ט. [ועיין חזו"א (סי' עא ס"ק ה) שכתב שאף הרמב"ם מודה דבעינן שיעור ד"ט].

קנין הלכה

שאלות לחזרה

או"ח הלכות עירובין סי' שנט - שסב
מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב שעה"צ וביאוה"ל

<u>סימן שנט סעיף א</u>

א. מה הדין לטלטל ברחבה שאחורי הבתים או ממנה לביתו;

1) כשהיא פחות מסאתים ולא הוקפה לדירה?

2) כשהיא יותר מסאתים ולא הוקפה לדירה?

3) כשהוקפה לדירה?

4) ומה הטעם אין נזהרים בזמן הזה לטלטל בחצרות שאחורי הבתים?

<u>סימן שס סעיף א</u>

ב. הקיף לדירה במחיצות גרועות;

1) האם מותר לטלטל בכולו כרה"י או ככרמלית, כשההיקף עד סאתים וכשההיקף יותר מסאתים?

2) האם מותר להוציא ממנו לכרמלית אחר, ומה הטעם?

3) אם היו ג' מחיצות גמורות והרביעית מחיצה גרועה, כמה מותר לטלטל בה?

4) בעומד מרובה על הפרוץ, האם גם נחשב למחיצה גרועה?

5) האם יש נפק"מ בדין מחיצות גרועות בין מקום ישוב לבקעה?

ג. כשהם שנים, האם נותנים לכל אחד עד בית סאתים או לשניהם ביחד, ומנלן?

ד. כשהם שלשה;

1) מה הטעם הקלו להם יותר?

2) כמה יהיה הקיפו שיהיה מותר לטלטל בכולו?

3) ומה הדין אם נשאר בית סאתים פנוי, והטעם?

4) גוי וקטן האם מצטרפין לשנים אחרים שיחשבו כשיירא?

<u>סעיף ב</u>

ה. 1) מה הדין אם בכניסת השבת היו שלשה והקיפו כל צרכם ומת אחד בשבת, והטעם?

2) ומה הדין אם בכניסת השבת היו שנים והקיפו יותר מסאתים וניתוספו עליהם בשבת, והטעם?

3) ומה הדין לשבת אחרת?

<u>סעיף ג</u>

ו. היו שלשה והקיפו כל אחד לעצמו זה בצד זה במחיצה גרועה וערבו ביחד, והחיצונים רחבים והאמצעי קצר

ופרוץ במילואו לחיצונים;

1) כמה נותנים להם באמצעי, ומה הטעם?

2) כמה נותנים להם בחיצונים, ומה הטעם?

3) אם אחד מהחיצונים יש לו יותר מבית סאתים, מי אסור ומי מותר?

ז. היו שלשה והקיפו כל אחד לעצמו זה בצד זה במחיצה גרועה וערבו ביחד, והחיצונים פרוצים במילואם לאמצעי והאמצעי מגופף ויחיד בכל אחד;

1) כמה נותנים לכולם, ומה הטעם?

2) אם אחד מהחיצונים יש לו יותר מבית סאתים, מי אסור ומי מותר?

3) אם האמצעי יותר מבית סאתים, מי אסור ומי מותר?

4) אם הפרצה היא יותר מעשר, מה דין המגופף ומה דין החיצון?

ח. 1) אם אחד בכל אחד מהחיצונים ושנים באמצעי או שנים בכל אחד מהחיצונים ואחד באמצעי, כמה נותנים להם?

2) ומה הדין כשאין כתלי קטנה הנכנסים לגדולה מופלגים ג' טפחים מכתלי אורך הגדולה?

<u>סימן שסא סעיף א</u>

ט. בית הסמוך לרשות הרבים, האם מותר לבעל הבית לטלטל ולהשתמש מחצירו לגגו, באופנים דלהלן;

1) כשלצד רשות הרבים אין הגג גבוה עשרה טפחים ולצד החצר הוא גבוה עשרה טפחים?

2) כשלשני הצדדים אינו גבוה עשרה טפחים - ורבים מכתפים עליו?

3) כשלשני הצדדים אינו גבוה עשרה טפחים - ואין רבים מכתפים עליו?

4) כשהוא גבוה עשרה טפחים לצד רשות הרבים?

5) כשהוא נמוך פחות מעשרה טפחים מכל צד ובתוכו עמוק עשרה טפחים?

י. האם רק בתשעה מצומצמין נחשב לרשות הרבים או מתשעה ועד עשרה?

יא. 1) באופן שאסור להשתמש מחצירו לגגו בלי סולם, האם בגג מותר לטלטל בכולו?

2) מה נקרא סולם קבוע?

<u>סעיף ב</u>

יב. חצר שנפרצה כל הדופן המפסיק בינו לרה"ר, או שנפרץ יותר מעשר אמות;

1) מקום המחיצה האם דינו כרה"ר או כצדי רה"ר או כרה"י, ומה הטעם?

2) מהו צדי רה"ר, מה דינו ומה הטעם?

3) האם מותר לטלטל ממקום המחיצה לכרמלית הסמוכה לחצר?

4) האם מותר לטלטל בתוך החצר בכולו?

5) והאם מותר לטלטל ממקום המחיצה לתוך החצר?

יג. מה הנפק"מ בין נפרצה פחות מעשר או עשר אמות, לנפרצה יותר מעשר אמות?

יד. 1) מה הדין אם נפרץ הכותל בקרן זוית, ומה הטעם?

2) ומה הדין אם עשה צורת הפתח או שתי מזוזות ומשקוף בקרן זוית?

3) ומה הדין אם הפרצה בקרן זוית היה פחות מאמה?

טו. מה הדין אם נפרצה בשתי מקומות בשתי כתלים, כשעומד מרובה על הפרוץ, וכפרוץ מרובה על העומד, ומה הטעם?

טז. 1) בית שנפרץ בקרן זוית, אפי' פחות מעשר, ונפרץ גם הקירוי עד שנשאר באלכסון, האם אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ומה הטעם?

2) ומה הדין אם הקירוי לא נפרץ ועודף על מקום הפרצה?

יז. 1) פרצה שאינה בקרן זוית, האם אמרינן בה פי תקרה יורד וסותם אפי' ביותר מעשר אמות ואפי' במלוא כל הכותל?

2) האם אמרינן פי תקרה יורד וסותם בשתי דפנות או רק בדופן אחד?

3) ומה הדין בשתי דפנות זו כנגד זו?

4) האם אמרינן פי תקרה יורד וסותם בגגין שעומדים בשפוע, ומה הטעם?

5) האם בעינן שיהיה ברוחב הקירוי ארבעה טפחים, ומה הטעם?

6) ומאי שנא מקורת מבוי בעלמא דסגי בטפח?

<u>סימן שסב סעיף א</u>

יח. מחיצות שנעשו למטרות דלהלן, האם מותר לטלטל בתוכן, וכמה, ומה הטעם;

1) מחיצה שנעשית לצניעות?

2) מחיצה שנעשית לשמור בתוכה פירות או כלים?

3) מחיצה שנעשית לישב בה לשמור השדות, כשהשומר יושב בה קצת וכשיושב בה יום ולילה?

יט. מחסן מקורה, שעושין כדי לאכסן בה תבואה וכדו';

1) כשהוא עד בית סאתים, האם מותר לטלטל בה?

2) כשהוא יותר מבית סאתים, האם יש לה דין קרפף, ומה הטעם?

3) ומה הדין אם משתמש שם גם לצרכי ביתו?

כ. אילן שענפיו יורדין למטה, האם מותר לטלטל בין הענפים באופנים דלהלן;

1) אם סוף הענפים גבוהים מן הארץ ג' טפחים?

2) אם אינם גבוהים ג' טפחים מן הארץ והמקום שיוצאין מהאילן גבוה עשרה?

3) אם המקום שיוצאין מהאילן אינו גבוה עשרה אבל באמצע גבוהין עשרה טפחים, כמין קשת?

4) והאם צריך שיהיה גם רחב ארבעה טפחים במקום שגבוה עשרה?

5) ומה הדין אם רחב ארבעה רק במקום שאינו גבוה עשרה טפחים?

6) האם צריך למלא האויר שבין הענפים ולקשור הענפים, ומה הטעם?

7) והאם ההיתר לטלטל בין הענפים הוא דוקא כשנטעו לכך?

כא. 1) כשרוחב הענפים הוא יותר מבית סאתים - ונטעו לכך או לא נטעו לכך, האם מותר לטלטל שם?

2) ומה הדין כשמילא הקש לשם דירה אבל לא נטעו לדירה?

<u>סעיף ב</u>

כב. 1) תל שגבוה חמשה והשלימו לעשרה ע"י שעשה מחיצה על שפת התל גבוה חמשה, האם חשובה מחיצה עשרה?

2) ומה הדין אם עשה המחיצה גבוה חמשה פחות מג' טפחים משפת התל?

3) ומה הדין אם הרחיקו ג' טפחים או יותר משפת התל?

כג. 1) האם בעינן שגובה חמשה טפחים של התל יעמוד בזקיפה או גם במתלקט מתוך שתי אמות מצטרף למחיצה?
2) ומה הדין אם התל פחות מג' טפחים ועם המחיצה גבוה עשרה, האם התל מתבטל לרה"ר או שמצטרף למחיצה להיות רה"י?

כד. מה הדין בחריץ שעמוק חמשה טפחים ועשה על שפת החריץ מחיצה גובה חמשה?

<u>סעיף ג</u>

כה. 1) מחיצה שלא נעשית לשם מחיצה, רק עומדת מאליה, האם הוי מחיצה?
2) מחיצה שנעשית בשבת שלא לשם מחיצה - בשוגג או במזיד - האם הוי מחיצה, לו ולאחרים, לשבת זו ולשבתות אחרות, ומה הטעם?
3) אם צוה ראובן לשמעון לעשות מחיצה כדי לטלטל בה או שידע שעושה בשבילו והיה ניחא ליה, האם מותר לטלטל בה?

כו. 1) מה הדין אם היתה כבר מחיצה והוסרה וחזרה ונעשית בשבת - בשוגג או במזיד?
2) ומה הדין אם היה כבר מחיצה ונסתרה קודם שבת וחזרה ונעשית בשבת?

כז. מחיצה שנעשה בשבת במקום שכבר היה רשות היחיד, ונעשתה במזיד כדי לחלק דיורין, האם מותר לטלטל שם;
1) כשכבר היו מחיצות אלו קודם שבת ונפלו?
2) כשעשאם מתחילה בשבת?

<u>סעיף ד</u>

כח. 1) ספינה, האם מותר לטלטל בכולה, ומה הדין אם היא יותר מבית סאתים, ומה הטעם?
2) כפאה לדור תחתיה, האם מותר לטלטל בה או עליה, ומה הדין אם היא יותר מבית סאתים, ומה הטעם?
3) כפאה לזפתה, האם מותר לטלטל בה או עליה, ומה הדין אם היא יותר מבית סאתים, ומה הטעם?

<u>סעיף ה</u>

כט. מחיצות הנעשות מכלים או אכפות וכדו', האם מותר לטלטל בהם רק עד בית סאתים או יותר?

ל. כשעושה מחיצה שתי או ערב;
1) כמה מותר לטלטל בהם?
2) מכמה חבלים יכול לעשות מחיצה בערב?
3) האם בעינן עומד מרובה על הפרוץ, ומה הטעם?

לא. בעלי חיים;
1) מה הטעם דבעינן שיהיו כפותים?
2) כמה צריכה להיות גובה גופן?

לב. מחיצת אנשים;
1) האם יש בה משום בנין בשבת?

2) האם הוי מחיצה לענין טלטול, כשיודעים, כשלא יודעים, כשאחד יודע, אם קרוב הדבר שידעו?

3) מה טעם האיסור, ומה הדין בדיעבד?

4) ומה הדין אם העמידם מערב שבת?

5) האם מותר להעמידם במקום אחד ואח"כ לומר להם ללכת והוא הולך ביניהם?

6) ומה הפי' בדברי השו"ע 'ואפילו כשהם מהלכים'?

7) מה טעם צריך שיהיה ביניהם פחות משלשה?

לג. 1) אם עשה מהם מחיצה פעם אחת, מה הטעם לא יעשה מהם מחיצה עוד?

2) ומה הדין לשבת אחרת?

3) ואדם אחר האם מותר לעשות מהם מחיצה?

לד. 1) מחיצת אנשים האם הוי מחיצה לענין הפסק כדי לדבר דברי תורה?

2) והאם מועיל גם כשהם יודעים שהועמדו לדבר זה?

<u>סעיף ו-ז</u>

לה. 1) מה הדין אם באו האנשים מתחילה שלא לדעת ואחר כך הרגישו?

2) האם בעינן שגם זה שצריך אותם לא ידע כשמעמידים אותם, ומה הטעם?

3) מהי הכרעת הרמ"א בענין לעשות מחיצת בני אדם?

לו. 1) אדם ששכח דבר ברשות הרבים, האם מותר להוליך שם תינוקות שיביאו החפץ, כשיודעים ומכירים שהחפץ שייך אליו וכשלא יודעים?

2) האם מותר לתינוק להביא חפץ של אביו מרשות הרבים כשיודע שהוא של אביו או שאינו יודע?

3) האם אביו מותר לו לשלוח אותו להביא החפץ, והאם מחוייב להפרישו?

<u>סעיף ח</u>

לז. בפרוץ מרובה על העומד;

1) מה הדין כשכל פרצה פחותה מג' טפחים, ומה הטעם?

2) ומה הדין כשבצד אחד פרוץ מרובה, ויש שתי מחיצות שלימות ודופן אחד עם לחי כדין, ומה הטעם?

3) ומה הדין כשהעומד אינו מרובה מצד אחד אלא משני הצדדים, ומה הטעם?

4) דין דפרוץ מרובה הוא בדופן השלישי או הרביעי?

<u>סעיף ט</u>

לח. 1) פרוץ כעומד מותר. האם אפי' נגד הפרוץ?

2) עד כמה אמות יכול להיות הפרוץ שיהיה מותר?

לט. 13) אם יש למטה חלל ג' טפחים ומעליו עשה מחיצה ז' טפחים או י' טפחים, האם הוי מחיצה, ומה הטעם?

2) ומה הדן אם המחיצה למטה ו' טפחים ואח"כ ג' טפחים אויר ועוד פס טפח, ומה הטעם?

3) ומה הדין אם עשה למטה בתחתיתו ג' טפחים ולמעלה ג' טפחים ובאמצעו ד' טפחים אויר, ומה הטעם?

4) ומה הדין אם עשה למעלה ארבעה טפחים ולמטה ג' טפחים ובאמצע נשאר ג' טפחים חלל, ומה הטעם?

5) ומה הדין אם עשה למעלה ג' ומחצה טפחים ולמטה ג' טפחים ובאמצעו חלל של ג' ומחצה טפחים, ומה הטעם?

מ. האם משכחת לה פרוץ כעומד בערב?

<u>סעיף י</u>

מא. 1) האם צורת הפתח מהני אפי' ליותר מעשר אמות?

2) האם צורת הפתח מהני אפי' אם הוא בכל ארבע רוחות, ומה הטעם?

3) האם גם בבקעה מהני צורת הפתח בכל ארבע רוחות, בעשר אמות או ביותר מעשר אמות?

4) מה הנפק"מ בין חצר ומבוי שיש בה דיורין לבין בקעה?

מב. צורת הפתח של ארבעה קונדסין, האם הוי מחיצה גמורה מן התורה או שמהני רק להתיר כרמלית שמן התורה הוא כבר מחיצה?

<u>סעיף יא</u>

מג. מדיני צורת הפתח;

1) כמה צריך להיות גובה הקנים שמכאן ומכאן?

2) האם הקנה שעל גביהן צריך שיגע בהן, ומה הטעם?

3) מה הדין כשהקנה העליון עומד בשיפוע?

4) ומה הדין כשהקנה העליון מונח על קנה אחד ומצד השני הוא מחובר לכותל ומונח באויר כנגד הקנה השני?

5) מה הדין אם קנה אחד מכוון נגד העליון ואחד אינו מכוון, ומה הטעם?

6) האם שני הקנים שמכאן ומכאן צריך שיהיו אחד מול השני במכוון או באלכסון גם טוב?

מד. 1) האם מהני לחבר הקנה על הקנים למעלה מן הצד - בגובה הקנים או גבוה יותר?

2) מה הדין כשהקנה שלמעלה תחוב בין קנה לקנה והקנים עודפים למעלה על גב הקנה?

3) ומה הדין כשאין הקנים עודפים עליו מלמעלה?

4) ומה הדין לנעוץ מסמר על הקנה מלמעלה ולקשור עליו החבל?

5) והאם צריך שיהיה חוזק מסויים לקנים שבצדדים או שעל גבן?

<u>סעיף יב</u>

מה. שער העשוי ככפה, האם מתרת משום צורת הפתח?